

Nagy Éva

BRASSÓI MAGYAR KÉPVISELET A ROMÁN PARLAMENTBEN A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

A passzivitástól az 1926-os választásokig

Az első világháborút követő békeszerződések révén Erdélyt Magyarországtól, Romániához csatolták, az itt élő magyar közösségnek pedig szembe kellett néznie az újonnan kialakult kisebbségi létével és meg kellett küzdenie az új állami keretekbe való beilleszkedés nehézségeivel. A román megszállás első éveit a passzivitás határozta meg, az aktivitás, a trianoni békeszerződés aláírása után, az önvédelmi és védelmet kereső tevékenységből bontakozott ki. Előbb a Magyar Szövetség alakult meg, majd a Magyar Nemzeti Párt, később a *Magyar Néppárt* is. Habár az 1922 februárjában tartott választásokon a Magyar Szövetség részéről 6 magyar képviselő, illetve szenátor jutott be a román törvényhozásba, az 1922. októberi betiltása után a másik két magyar párt – a Nemzeti és a Néppárt – a hatékony képviselet reményével előzetes egyeztetések után, 1922. december 28-án egyesült romániai Országos Magyar Párt (OMP) néven.

A romániai belpolitikai élet fontos eseménye volt az 1919 novemberében tartott első általános országgyűlési választás. Ezen az erdélyi magyarság a passzív rezisztencia elvét követve nem vett részt. Távolmaradásuk okát úgy indokolták, hogy nem kívánták a román álláspontot erősíteni a békekonferencián. Hasonlóan jártak el az 1920 májusában tartott a második általános választásokkor is.¹ Romániában az általános választási jogot az 1919-es választásokon vezették be legelőször, amelyen valamennyi romániai választópolgár részt vehetett. A választásokat az Artur Văitoianu által vezetett semleges kormány szervezte meg, aki teljes egészében átvette és érintetlenül hagyta a Nemzeti Liberális Párt kezében levő államapparátust. Ennek ellenére Ó-Romániában a választások

súlyos csapást mértek a Nemzeti Liberális Pártra, amelynek csak 103 mandátumot sikerült szereznie az okiráltságbeli 247-ből. A román parlamentarizmus történetében először történt meg, hogy az államapparátust birtokló pártnak nem sikerült biztosítania többségét a Parlamentben.

1920. március és júniusában az Alexandru Averescu-kormány új választásokat írt ki, a választásokon a Nemzeti Liberális Párt ellenében az Averescu vezette Néppárt került ki győztesnek.² 1920. június 4-én aláírták a trianoni békeszerződést, amely által eldőlt az erdélyi magyarság sorsa.³ A békeszerződés értelmében Magyarországból 103 093 km²-t csatoltak Romániához.⁴

A békeszerződés aláírásával megszűntek azok az indokok, amelyek az erdélyi magyarságot politikai passzivitásra kényszerítették. 1921. július 6-án, Kolozsváron megalakult a *Magyar Szövetség*, mint az erdélyi magyarság politikai szervezete, elnöke Jósika Samu volt. Az ellentétek a Magyar Szövetségben és a sajtóban jobban kiéleződtek, mint ahogy azt az általuk képviselni kívánt magyarság érdeke megengedte volna. A *Kiáltó szóban*⁵ Erdély autonómiáját nyíltan hangoztatták, a kisebbségi szerződésből a székely autonómiát emelték ki, a gyulafehérvári pontokat zászlójukra írták, s a Magyar Szövetségen keresztül szabad testvériséget reméltek. A politikai aktivitás hívei 1921. június 5-én Bánffyhunyadon népgyűlés keretében megalakították a Magyar Néppártot. Elnöke dr. Albrecht Lajos bánffyhunyadi ügyvéd, titkára Kós Károly építészmérnök lett. A Brătianu-kormány 1922-ben kiírta a parlamenti választásokat. Az impériumváltás óta ez volt a harmadik választás. Ennek hatására az arisztokrácia a Néppárt ellensúlyozására szervezkedni kezdett. Ennek eredményeképpen

¹ SAS Péter 1987, 17.

² SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 114–127.

³ MIKÓ Imre 1941, 18.

⁴ SAS Péter 1987, 19.

⁵ MIKÓ Imre 1941. 20. január 23-án Kós Károly, Paál Árpád és Zágony István által megjelent a *Kiáltó szó* című röpirat: „Az lesz a mienk, amit kitudunk küzdeni magunknak. A bátraknak kiáltok hát, a harcolni akaróknak, a kötelességtudóknak, a látni akaróknak, az előrenézőknek. Álljanak elő, ne szégyenkezzenek, ne aludjanak, ne duzzogjanak. Az Élet nem vár az Élet rohan (...) Nyíltan és bát-

ran kiáltom a velünk megnagyobbodott Romániának: mi magyar fajú, magyar hitű és magyar nyelvű polgárai Romániának, nemzeti autonómiát akarunk, aminek birtokában bennünk Nagyrománia megbízható polgárságot fog nyerni (...) Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk át a munkára. Kiáltom a célt: a magyarság nemzeti autonómiája. De kiáltom még egyszer azt is: aki gyáva, aki rest, aki aludni akar, az nem közénk való, mert az a mi igazi ellenségünk: a mi árulónk. Ezt kiáltom, és binni akarom, hogy nem leszek pusztában kiáltó szó csupán.”

alakult meg Kolozsváron, a Redoute-nagytermében a Magyar Nemzeti Párt, elnöke Ferencz József unitárius püspök lett, aki időközben lemondott elnökségéről Grandpierre Emil részére. 1922 októberében a Brătianu-kormány betiltotta a Szövetséget.⁶

Az kisebbségi évek fő problémája, a román államkeretbe való beilleszkedés, a kezdeti szervezkedés után az Országos Magyar Párt megalakulásával 1922. december 28-án oldódott meg. A párt elnöke Jósika Samu lett, a vezetőség legnagyobb részben azokból állott, akik a Trianon előtti magyar közéletben is részt vettek.⁷ A szakirodalom, illetve a korabeli források Országos Magyar Párton belül konzervatív és baloldali szárnyat különítettek el. Az úgynevezett konzervatív csoport tagjai az 1918 előtti történelmi Erdély politikai elitjéből kerültek ki. E kör meghatározó személyisége volt Grandpierre Emil, ő irányította a békeszerződés aláírása előtt a magyar tisztviselők mozgalmát. A párt balszárnya kettéoszlott: egyrészt a magyar radikálisokra, másrészt a pacifista, humanitárius és internacionalista magyar zsidók, továbbá magyarországi emigráns újságírók csoportjára. Az előbbieket gondolkodását a náluk jóval idősebb konzervatívokétól nem csak történelmi és jogi műveltségük különböztette meg: nagy hatással volt rájuk Jászi Oszkár és a Huszadik Század köre. A balszárny másik részének mentalitására legjellemzőbb a magyar történelmi osztályok, különösen az arisztokrácia és a katolikus papság ellen táplált ellenséges indulat volt.⁸ Az OMP-ről elmondhatjuk, hogy nem fogadott el valamilyen kizárólagos politikai tant, nem volt szigorúan véve liberális, kereszténydemokrata vagy szociáldemokrata alakulat, bár mindezekről a politikai megfontolásokból átmentett valamit. A politikai ideológiájuk többé-kevésbé egységes volt, még ha annak idején ők maguk nem is nevezték annak a sajátos kisebbségi létviszonyoknak elméleti

foglalatát.⁹ 1923 júliusában Jósika Samu halálával súlyos veszteség érte a Magyar Pártot. Az Országos Magyar Párt vezetését Ugron István, az Osztrák Magyar Monarchia valamikori rendkívüli követe és meghatalmazott minisztere vette át, helyettes elnöki minőségben. A haláleset okozta belső válságon túl, a magyarság helyzetét nehezítette, hogy a parlamenti harc eredményességéhez fűzött remények nem váltak be, a kormány egymásután hozta az agrárreformtól az állampolgársági és iskolai törvényekig a magyarságot létalapjában megrendítő intézkedéseket. A magyarságnak így politikai szövetséges után kellett néznie. Bernády György a liberálisokban, Sándor József a nemzetiekben keresett partnert.¹⁰

Az első ajánlatot az Averescu-féle Néppárt részéről Octavian Goga sógora, Constantin Bucşan későbbi belügyminiszter-helyettes tette Moldovan vezető ügyvéd útján Szele Bélának, a Magyar Párt brassói elnökének, ő ezt Grandpierre Emilnek, a Magyar Párt ügyvezető alelnökének továbbította. Az 1923 nyarán megindultak a közvetlen tárgyalások Octavian Goga és Constantin Bucşan, illetve Szele Béla, Grandpierre Emil, Gyárfás Elemér, Pál Gábor, Ferenczy Géza és Török Andor között. A megállapodás 1923. október 23-án hajnalban készült el a végleges szöveget október 31-én Bukarestben az *Athénée Palace* szálló halljában látták el kézjegyükkel. Goga a paktumot a királynak is bemutatta. November 25-én Goga ebédre hívta a paktum aláíróit a csúcsai Boncza-Ady kastélyba, ahol Averescu is aláírta az egységet. A paktum titokban készült, Bernády Györgyöt is csak az aláírás előtt vonták be, meghívást adva neki is a csúcsai ebédre. Ugron István viszont nem írta alá az egyezményt, Sándor József pedig létezéséről sem tudott.¹¹ A paktum szövege, tehát megállapodás szerint a magyar fél berkein belül is szigorúan titokba volt tartva.¹² Az 1923 októberében

⁶ SAS Péter 1987, 59.

⁷ KRENNER Miklós 1995, 14.

⁸ BÁRDI Nándor 1997, 33.

⁹ BALÁZS Sándor 1991, 235.

¹⁰ Bernády György az impériumváltás előtt komoly hírnevet szerzett az erdélyi közéletben, 1902–1912 Marosvásárhely polgármestere volt, a város egyik választókerületében magyar parlamenti képviselői helyet is szerzett, a háborút megelőzően az uralkodó főispánnak nevezte ki ugyanitt. Sándor József 1889-től kezdődően az EMKE főtitkára volt, a kovásznai választókerületben több rendben képviselői mandátumot szerzett 1918 előtt. 1920 után mindketten a romániai magyar politikai aktivizmus ösztönzői voltak.

¹¹ MIKÓ Imre 1941, 46–49.

¹² GYÁRFÁS Elemér 1999, 233–236. A csúcsai paktum fontosabb pontjai: 1. A Magyar Párt a Néppárt 1922. december havában Nagyszében elfogadott programját tudomásul véve, teljes támogatását adja az idemellékelt kívánságaival kiegészített program megvalósításához, és e program keretén kívül eső poli-

tikai akciókat nem kezdeményez. 2. A Néppárt a Magyar Párt kívánságait elfogadja, s azokat saját programja kiegészítő részéül tekinti, elő fogja mozdítani azok megvalósítását abban a meggyőződésben, hogy az ország konszolidálásának és előhaladásának érdeke biztosítani minden polgára részére vallási vagy nemzetiségi különbségre való tekintet nélkül a szabad élet és rendes fejlődés feltételeit. 3. Mindkét párt képviselői és szenátorai egy parlamenti egységet alkotnak. 4. A parlamenten kívül a Magyar Párt megtartja saját szervezetét, nevét és egyéniségét. 5. A vezetői egységének megóvása végett a Magyar Párt elfogadja a Néppárt elnökének e program kérése alapján adott politikai utasítást. 6. A zavartalan és minél szorosabb együttműködés érdekében a Magyar Párt a Néppárt végrehajtó bizottságában öt delegátussal lesz képviselve. 7. A magyar kisebbség országos és helyi érdekeit érintő kérdésekben a Néppárt minden más politikai alakulat kizárásával, a Magyar Párttal teljes egyetértésben fog eljárni e megállapodás tartama alatt. 8. E megállapodás érintetlenül marad abban az esetben is, ha a Néppárt valamely más politikai párttal együttműködésre lépne. 9. Ez a megállapodás határozatlan időre

létrejött paktumban a két párt az elkövetkező választásokra készülve kijelentette, hogy képviselőik egy parlamenti egységet képeznek, a Magyar Párt elfogadja a Néppárt elnökének a program keretén belül adott politikai utasításait. A Néppárt vállalta, hogy támogatja a választói névjegyzék kiegészítését, és a magyar szavazatokért cserében az OMP részére 18 képviselői és 10 szenátori mandátumot fog biztosítani. A magyar többségű területeken az Országos Magyar Párt állíthat képviselőjelölteket, másutt a párt szavazói a Néppártra voksolnak.¹³

Az Országos Magyar Párt elnökválasztó nagygyűlését 1924. december 14-re Brassóba hívta össze.¹⁴ Az első pártkongresszus megválasztotta az új vezetőséget, a legsürgősebb teendőket határozatba foglalta és megszavazta a párt alapszabályait. Az elnök Ugron István maradt, alelnöknek megválasztották Bethlen Györgyöt, Grandpierre Emilt, a Bánságból Jakabffy Elemér volt munkapárti képviselőt és Sándor Józsefet, aki a parlamentben szinte egyedül védte a magyar ügyet. A következő kérdésekben hoztak határozatot: az iskolaügy, nyelvhasználat, előkészület a választásokra, agrársérelmek, a kisajátított telepesek ügye, zsidókérdés, kivándorlás megakadályozása, közigazgatási és választójogi reformok. A nagygyűlés az intézőbizottság által már letárgyalt szervezeti szabályzatot és ügyviteli szabályzatot is elfogadta, s néhány későbbi módosítástól eltekintve, az itt megállapított keretek között zajlott le a Magyar Párt élete másfél évtizeden keresztül.¹⁵ A brassói nagygyűlés, fontos mozzanatot jelentett, mert rögzítette az előző két év alapozó korszakának megvalósításait, bizonyos vitás kérdéseket (mint az elnökválasztás) nyugvópontra juttatott, és a vezetőtestületek tevékenységét hatékonyabban szabályozta.

A párt tevékenységével szemben a következő év folyamán már megfogalmazódtak az ellenzéki hangok, amelyek a pártvezetés orientációját bírálták.¹⁶ Bernády folyamatosan sürgette a liberális párttal való általános politikai megállapodás kötését és e célból tárgyalásokat kezdett Alexandru C. Constantinescu akkori agrárminiszterrel. Az általános megállapodás nem jött létre, de ennek reményében és a helyi választások sürgős volta miatt szükségessé vált egy külön választási paktum megkötése. A választási egyezmény aláírása előtt 1926. február 1-jén Ugron István levélben felmondta Averescu tábornoknak az 1923.

október 23-i paktumot, erről az aláírókat magánlevélben értesítette.

A február 17–20-i közigazgatási választáson a Magyar Párt közös listán indult a liberálisokkal.¹⁷ A közigazgatási választásokon, miután a liberális párti prefektusok nem gördítettek akadályt a szervezkedés és a választási kampány elé, és a választások is magyarelles diszkrimináció nélkül folytak le, a 49 erdélyi városból 30-ban az OMP által támogatott lista győzött. A korszak legnagyobb politikai sikerét érte el ekkor az OMP.¹⁸ Bernády Györgyöt a kormány Marosvásárhely polgármesterévé nevezte ki.¹⁹

Szele Béla képviselői mandátuma

Alig egy hónappal, a liberális párttal szövetségben lefolyt választások után, 1926. március 27-én Ionel Brătianu lemondott és Ferdinánd király március 30-án Averescu tábornokot nevezte ki miniszterelnöknek, kiírva egyben az általános választásokat május 25-ére. Az új kormánynak Octavian Goga lett a belügyminisztere.²⁰ 1926 kezdetén Romániában a helyhatósági választásokra készült az ország. A liberálisok négyéves uralmának lejártával (1926 tavasza) a király Averescut bízta meg kormányalakítással, aminek következtében pedig Ugron lemondott. Megbízott elnök, az addigi alelnök, Bethlen György lett, aki Gyárfás Elemér közreműködésével a felmondott paktumot választási egyezményre alakította (1926. április 21.).²¹ A Parlament 1926. március 27-én új választási törvényt szavazott meg, ennek értelmében a szavazásra 1926 májusában került sor. A választásokat Alexandru Averescu kormánya nyerte meg. A Néppárt a szavazatok 52%-át kapta 292 képviselőt és 107 szenátort juttatott be a parlamentbe. A választási törvény egyik közvetlen következménye az volt, hogy a jelölteket jegyző 25 politikai alakulat közül csupán 4 érte el országos szinten a 2%-nál magasabb arányszámot, amely alsóházi képviseletre jogosított.

Bár igazi népszerűségnek többé nem örvendett, a Néppárt – Románia történetében elsőként – kapott többségi kedvezményt, s így kényelmes többséget biztosíthatott magának a parlamentben. A korábbi választásokon győzedelmeskedő Nemzeti Liberális Párt ezúttal csupán 16 mandátumhoz jutott.²² Az Averescu tábornok kormányelnöksége alatt lefolyt választásokon első ízben alkalmazták az új választási

szól, de csak akkor mondható fel, ha lényegbevágó nézeteltérés merül fel a román állam vagy a magyar kisebbség érdekeit illetően. 10. Ez a megállapodás mai nappal lép érvénybe, azonban csak mindkét párt beleegyezésével meghatározandó időpontban kerül nyilvánosságra.

¹³ BÁRDI Nándor 1997, 38.

¹⁴ *Brassói Lapok*, 1928. február 23., 3.

¹⁵ MIKÓ Imre 1941, 53.

¹⁶ GYÖRGY Béla 2003, 214.

¹⁷ MIKÓ Imre 1941, 56–57.

¹⁸ BÁRDI Nándor 2000, 114.

¹⁹ MIKÓ Imre 1941, 57.

²⁰ GYÁRFÁS Elemér 1999, 252.

²¹ GYÖRGY Béla 2003, 215.

²² SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 169.

törvény. Lényege az volt, hogy a tiszta aránylagosság szerint kijáró mandátumok felét annak a pártnak adományozzák, amely eléri a leadott összes szavazatok számának 40%-át. Az új törvény Erdély és a többi tartomány törvényhozási képviselőjét 122 képviselőben és 39 szenátorban állapította meg. Az erdélyi magyar lakosságot tehát 30,2% arányszáma alapján 37 képviselői és 12 szenatori hely illette volna meg.²³ A nemzeti kisebbségek pártjai a Néppárttal magvalósított koalíció révén újabb hadállásokat nyertek. A választások során Magyar Pártnak 15, a Német Pártnak 8 képviselője lett.²⁴ Az Országos Magyar Párt Szele Bélát jelölte a Brassó megyei magyarság képviselőjévé.

A választási törvény értelmében 1926. május 5-én már be volt nyújtva a román–magyar-szász megegyezés listája. A következők voltak a jelöltek a képviselő-tisztségre: Ion Petrovici miniszter, Szele Béla és Fritz Konnerth. A szenatori helyre a jelölt pedig Polonyi Arthur volt.²⁵

Szele Béla Brassóban született 1878. november 4-én. A brassói római katolikus főgimnázium elvégzése után Kolozsváron jogot tanult. Marosvásárhelyen tette le az ügyvédi vizsgát 1909-ben, 1896-ban kezdett újságírással foglalkozni, 1913-tól ő lett a *Brassói Lapok* főszerkesztője. Korán lépett a közélet porondjára, úgy a megyénél, mint a városnál, az állandó választmánynak, illetve a közigazgatási bizottságnak volt a tagja egészen a román impériumváltásig. A *Brassói Iparos Ifjak Önképző Egyletében*, mint alelnök, majd, mint elnök fejtett ki munkásságot. 1909-től az impériumváltásig ügyvezető elnöke volt a *Brassói Egységes Magyar Pártnak*, amikor a part kénytelen volt működését beszüntetni. Az Országos Magyar Párt központi intézőbizottságának tagja és Brassói Tagozatának elnöke volt. 1923-ban ő kezdeményezte az Averescu-párttal való tárgyalásokat és a Magyar Párt megbízásából egyike volt azoknak, akik a csúcsai paktumot megkötötték.²⁶

Szele széleskörű tevékenységet fejtett ki választókerülete területén. 1926. május 9-én, vasárnap délelőtt indult el Szele Béla, Papp Endre hosszúfalusi ügyvéd, Köpe István hosszúfalusi birtokos és Joó Győző brassói rektor kíséretében, hogy részt vegyen az apácai, krizbai és barcaújfalusi magyar párti tagozatok létrehozásán és egyúttal programbeszédét is megtarthassa.

Az apácai földműves gazdák lovas bandériuma fogadta a község határában a Brassó felől érkező képviselőjelöltet és kísérőit. A bandérium vezetője, Varga Ferenc közvetlen, tömör beszéddel köszöntötte Szele

Béla képviselőjelöltet. A község szélén, a Brassói-utca végén felállított orgonavirágokból készített díszkapunál Apáca választópolgárai teljes számmal jelentek meg, s hosszan tartó lelkes éljenzéssel üdvözölték az érkező képviselőjelöltet. A gyűlés színhelye a Kúria udvara volt, ahol a Magyar Párt alakuló ülését tartották, és ahol Szele Béla elmondta programbeszédét.²⁷ Az alakuló gyűlést Mátis András volt községi jegyző nyitotta meg. Ez alkalommal megalakult az OMP apácai tagozata is, amelynek elnökévé Mátis Andrást választották. A további választások során közfelkiáltással alelnökké Csere Györgyöt választották, titkárrá Csere Jánost, pénztárossá Bíró Imrét, ellenőrré Varga Ferencet, elnöki tanácsstagokká Elekes Sándort, Bölöni K. Ferencet, Orbán Jánost, intéző bizottsági tagokká: Deák Pált, Kispál Gergelyt, Imre Istvánt, Bölöni Jánost, Varga Istvánt, Gál Józsefet, Lázár Andrást, Márton Istvánt, Jakab Istvánt, Bartalis Mártont, Simon Mihályt, id. Soós Jánost, ifj. Simon Andrást, Szabó Jánost, Bíró Józsefet, Simon Jánost, Márton Miklós, Bölöni Jánost, Oláh Istvánt.

Szele Béla beszédében a következőket hangsúlyozta: a közjogi alanyiség feltétlen elismerése; a gyülekezési, a sajtó és az egyesülési szabadság biztosításának fontossága; a nők választói joga; az iparosok és kereskedők szabad iparüzési joga. A második programbeszédét Szele Béla az OMP krizbai tagozatának megalakulásakor tartotta. A tagozat elnökének Sexty Kálmánt választották, alelnökké Sándor Istvánt, titkárrá Köncze Józsefet és pénztárossá Dezső Józsefet nevezték ki.

Krizbát Barcaújfalu követte, ahol nagy tömeg várta az érkezőket. Nagy József községi tanácsos köszöntötte az érkező képviselőjelöltet. Itt Szele Béla programbeszéde után alakult meg a barcaújfalusi tagozat is, ahol Molnár Sándor evangélikus lelkész választották elnökké, alelnökké Nagy Józsefet, titkárnak ifj. Balogh Józsefet, pénztárossá Sánta Mártont ellenőrré, pedig Fazakas Andrást.

Szele május 10-én Bodolán folytatta körútját. A község szélén hatalmas diadalkapu alatt fogadták az érkezőket. A népgyűlést, melyen gróf Mikes Zsigmond volt Brassó vármegyei főispán és Béli Pál volt háromszék vármegyei főjegyző is megjelent, a református lelkész hivatal udvarán Serester Tamás bodolai református lelkész nyitotta meg. A népgyűlésen megalakult a bodolai tagozat is, melynek elnöke Serester Tamás református lelkész lett.

A körút utolsó állomása Keresztvár volt. Hatalmas embertömeg részvétele mellett, a református

²³ SÜLYOK István – FRITZ László 1930, 22.

²⁴ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 169.

²⁵ *Brassói Lapok*, 1926. május 5., 1.

²⁶ *Brassói Lapok*, 1926. június 16., 5.

²⁷ *Brassói Lapok*, 1926. május 11., 1–2.

templom előtti téren alakult meg az OMP keresztvári tagozata. A tagozat elnökévé Kiss Endre református lelkészt választották meg. Itt Szele Béla programbeszédét új formába öntve mondta el, különösen a munkáskérdésre fektetett itt nagyobb hangsúlyt.²⁸ Pár nap elteltével megtartotta programbeszédét Tatrang, Pürkerec, illetve Zajzon községekben is, amelyeket szintén a helyi tagozatok alakuló gyűlései követték. A tatrangi tagozat elnökévé Szórády Lajos főesperest választották meg, Pürkerecen pedig Rab Mihály lett az elnök.²⁹ Az 1926. március 27-én kihirdetett választójogi törvény 1. cikkelye értelmében Románia nagykorú (20. életévüket betöltött) férfipolgárai általános, egyenlő, közvetlen, kötelező és titkos szavazással, választókerületenként, a kisebbségi (arányos) képviselt és névjegyzékes lista-rendszer alapján megválasztották az egész országban 1926. május 25-ére kitéűzött napon a képviselőház 387 tagját.³⁰ Brassó megyében 24 335 szavazóból 12 488-en (51,32%) a Néppártra szavaztak, ezt követte a *Nemzeti Parasztpárt* 8906 (36,60%) szavazattal, a Nemzeti Liberális Párt csak 1322 (5,43%) szavazatot kapott. A képviselőjelöltek közül Brassó megyében a következők jutottak mandátumhoz: Petrovici Ioan és Szele Béla a Néppárt, Voicu Nițescu pedig a Nemzeti Parasztpárt részéről. Fritz Konnerth (Néppárt), Iuliu Moldovan (Nemzeti Parasztpárt) és Petru Debu (Nemzeti Parasztpárt) lettek a póttagok.³¹ A szenátusi választásokon Brassó megyében 13 019-en szavaztak. A legtöbb szavazatot Polony Artúr kapta (7325), aki ezúton bekerült a szenátusba. A másik két szenátorjelölt Victor Mateescu (Nemzeti Liberális Párt) és Iosif Blaga (Nemzeti Parasztpárt), de ők nem kerültek be a szenátusba.³² A képviselőházi és szenátusi választásokat követve 1926. június 4-én zajlottak le Brassó megyében a megyei tanács tagjainak a megválasztása. Brassó város magyar és szász választói a törvény értelmében nem vehettek részt a megyei tanács tagjainak a választásán, de a falvak választói annál pompásabban megállták helyüket. A 18 szavazókörben reggel 8 órakor kezdődött meg a szavazás, délután a legtöbb szavazókörben befejeződött a választás úgy, hogy estére már megvoltak az eredmények, mely újabb fényes győzelmet hozott a magyar-szász-román lista részére.

A 25 722 szavazatra jogosítottból 14 200 választó szavazott, amelyből 8720 a magyar–szász–román lista jelöltjeire adta a szavazatát. E győzelem folytán Brassó megye magyar és szász tanácsosai a következők lettek: Papp Endre hosszúfalusi ügyvéd, a brassói

magyar evangélikus egyházközség felügyelője, Mártis András apácai fakereskedő, Barthos Béla a Brassói Népbank igazgatója, Köpe István (hosszúfalusi birtokos), Kozma Miklós (csernátfalusi ügyvéd), ifj. Bálint András polgári iskolai igazgató (bácsfalusi lakos), Depner Vilmos, Weinhold Henrik, Stephani Vilmos, Foith Mihály, Schmidts György, Sedders András és Berger Márton, a kormányt támogató románok közül pedig Ioan Crișan, Vlad Constantin, Spiridon Boita, Alexandru Moroianu, Vasile Beditianu és Aurel Capatina.

A parlament összeülése előtti két hétben röppent fel a hír arról, hogy Szele Béla és Barabás Béla mandátumát nem fogják igazolni. A Szele Béláét azért nem mivel az ő vezetése alatt megjelenő *Brassói Lapok* egy 1916. évi számában erősen fogalmaztak az akkor ellenségesnek tekintett románokról, az utóbbiét pedig azért nem, mivel a nagynevű politikus állítólag sértőn szolt a románokról.³³ 1926. május 30-án a *Keleti Újság* is közölte, hogy a *Viitorul* lap kormánykörökből úgy értesült, hogy Szele Bélának, a brassói listán megválasztott képviselőnek mandátumát meg fogják semmisíteni: „A liberális lap szerint a kormány már a választások előtt tudomásul bírta arról, hogy Szele a múltban milyen túlzóan románellenes álláspontot vallott, de kénytelen volt jelöltségét elfogadni, mert a Magyar Párt a választási egyezség egyik feltételének kötötte ki a brassói lapszerkesztő kandidálását.”³⁴ Alexandru Vaida-Voevod szerint a magyar mandátumokat a román csendőrök terrorja szerezte meg. Az visszautasította az alaptalan támadásokat: „A Magyar Pártnak e hónap 24-én összegyűlt parlamenti csoportja kötelességének tartotta, hogy több román lapnak Szele Béla ellen intézett támadásával foglalkozzék. E támadások főindoka egy a Brassói Lapok 1916. év folyamán közzétett cikk volt. A Magyar Párt ama felvilágosítások alapján, melyeket e tárgyban kapott megállapíthatta, hogy ezt a cikket nem Szele Béla írta, hogy ebben az időben Szele Béla nem volt a lap felelős szerkesztője és, hogy ennek következtében nem tehető felelőssé e cikk tartalmáért. A magyar parlamenti csoport Szele Béla írásbeli nyilatkozata alapján örömmel állapítja meg, hogy ő teljesen távol áll e cikk intencióitól. Szele úr különben is az elsők között volt, akik az új államnak hűséget esküdtek és figyelemre méltó tevékenységét fejtették ki a magyarok és románok politikai közeledése érdekében. Szele úr a leghatározottabban kijelentette, hogy hű és aktív polgára akar lenni Romániának a legmélyebb hűséget és ragaszkodást táplálván egyidejűleg a király és az uralkodó család iránt. A magyar és parlamenti csoport a haza és

²⁸ *Brassói Lapok*, 1926. május 13., 3.

²⁹ *Brassói Lapok*, 1926. május 16., 1.

³⁰ *Magyar Kisebbség*, 1926 június, 280.

³¹ *Monitorul Oficial*, 4. iunie 1926, 122.

³² *Monitorul Oficial*, 5. iunie 1926, 123.

³³ *Brassói Lapok*, 1926. június 27., 2.

³⁴ *Keleti Újság*, 1926. május 30., 3.

a trón iránt érzett lojalitás teljességével fejezi ki sajnálatát a Szele Bélának tulajdonított cikk hatásán és azt a reményét fejezi ki, hogy a kamara ebben a kérdésben sina ira et studio határozatot fog hozni.³⁵

Az OMP parlamenti csoportja 1926. június 24-én tartott értekezletén a mandátumok igazolásánál követendő eljárást tárgyalták. Willer Józsefet kérték fel, hogy Szele Béla nyilatkozatát terjessze elő a kamarában és a mandátum védelmét lássa el, ugyanakkor megindult a támadás Willer ellen is.³⁶ A *Cwintul* június 26-i számában a következőket írták: „Szelével egy időben lép majd a román parlamentbe Willer József a Brassói Lapok főszerkesztője. Ugyanaz a Willer, volt vármegyei főjegyző, aki 1919-ben megtagadta a románok államának a hűségesküit. Ugyanaz a Willer, aki Bácsánban szervezte az irredentista-propagandát, s aki 1918-ban és 1919-ben arra biztatta a magyarokat, hogy fejszével, kaszával és forró vízzel fogadják a hadsereget. Ugyanaz a Willer, aki ébredő propagandista érdemeiért eltartván Szele lapjánál azt írta, hogy a sepsiszentgyörgyi altiszti iskola tisztjei megfertőzik a székelyek házait.” Willer József ellen intézett támadások csupán aberrációk voltak, hiszen Willer nem volt a Brassói Lapok főszerkesztője, nem volt vármegyei főjegyző sem, s a hűségesküit is letette. Tehát a támadások nem csak Szele Bélát érték, hanem védelmezőjét is.³⁷ Szele Béla dr. kissé reménytelennek látta helyzetét, ami kitűnik Bethlen György grófnak intézett leveléből: „(...) Az én mandátumom ügyében újjólag kénytelen vagyok háborogni, mert fontos, hogy minden tekintetben informálva legyen Méltóságod is és parlamenti csoportunk is. Itt nálunk már a verebek is csiripelik, hogy maga a kormány akarja a mandátum megsemmisítését még pedig azért, hogy így a szászokkal szemben vállalt kötelezettsége alul kibújhasson, illetve hogy Petrovici miniszter úr ne legyen kénytelen lemondani a brassói mandátumról a szász Konnerth javára, hanem az én elejtéssel jusson Konnerth mandátumhoz, azt az a tény igazolja, hogy Brassó megye prefektje több községbe kiszállott és ott a vezető embereket igyekezett megnyerni annak a gondolatnak, hogy helyettem Konnerth lesz a kormány kívánságára képviselő. Természetes, hogy ez általános felháborodást váltott ki vállalt kötelezettségnek oly módon való teljesítését, hogy egy másik becsületbeli kötelesség rugassék fel (...) Mindezt a magyarságból, sőt az itteni szászság is fel van háborodva, mert gyalázatoságnak tartja a legteljesebb bizalommal azért bátorkodom bejelenteni, hogy Méltóságod megbeszélés tárgyává tegesse ezt a körülményt is parlamenti csoport előtt és a Néppárt elnökével is közölhesse, hogy beláttunk a kártyáikba és nem hagyunk magunk-

kal komédiát üzni. Én egy ideig még féken tartom az elégedetlenség kitörni készülő viharát, de nem tudom, hogy meddig leszek a helyzet ura, mert az egész megye fel van zúdulva a velünk szemben tanúsított és tervezett néppárti eljárás miatt (...)”³⁸ Június 26-án, a szombat délutáni ülésén kezdték meg a képviselői mandátumok igazolását. Az ülést pont három órakor nyitotta meg Constantin Meissner korelnök. A kormány tagjai közül jelen voltak: Petre P. Negulescu leköszönő, illetve Ion Petrovici hivatalba lépő vallás- és közoktatásügyi miniszter, továbbá Ion Mitilineu, a külügyi tárca vezetője.

A kamara ülésén a képviselők megkezdték a bizottsági tárgyalásokat a mandátumok igazolása ügyében, előbb azonban az elnök bejelentette, hogy a legközelebbi ülés, másnap vasárnap délelőtt 9 órakor lesz. Ez a bejelentés a szenátorok között is nagyfokú elégedetlenséget keltett, Pimen moldvai püspök többedmagával az elnöki emelvényhez járult, tiltakozva, hogy pont vasárnap délelőtt, misék és istentiszteletek idején nem lehet szenátusi ülést tartani. Az elnök azonban nem adott választ.

Mindazonáltal a kamara és a szenátus is ülésezett vasárnap. A szenátus ülése egészen lényegtelen dolgokat tárgyalt, a képviselőház azonban megkezdte a mandátumok igazolását. Előbb azonban úgy a liberálisok, mint a nemzeti-pártiak egy-egy deklarációt olvastak fel és különösen a nemzeti párt szónoka, Mihail Popovici a kormányt támadta a magyarokkal kötött választási paktum miatt, könnyelműséggel vádolva a kormányt és a paktumot az állam konszolidációja elleni merényletnek nevezte. Ugyanakkor a brassói választásra is kitért, és kifogásolta Szele Béla megválasztását. Utolsónak Alexandru C. Cuza olvasta fel nyilatkozatát és felajánlotta a támogatását a kormánynak, az ország boldogulása reményében.³⁹

Szele Béla ellen intézett alaptalan hajsza a józan és komoly politikai körökben felháborodást keltett, úgy tartották, hogy a kamara nem követhet el ilyen súlyos hibát, hogy minden törvényes és alkotmányos ok nélkül megtagadja a Szele mandátumának érvényesítését.⁴⁰ A Magyar Párt parlamenti csoportjának tagja, Sándor József szenátor a következőképpen nyilatkozott: „A magyarság parlamenti csoportja magáévá tette Szele Béla dr. kortársunk ügyét, s a végsőkéig kitarthat mellette. Nem tűrhetjük, hogy az a férfi, akinek legnagyobb érdemei vannak a kormánnyal kötött választási egyezmény körül, s aki soha egy pillanatra sem tévesztette szem elől a magyarság szent ügyét, s amellet minden tekintetben eleget tett állampolgári kötelezettségeinek egy érthetetlen választási hajsza folytán ki legyen

³⁵ *Brassói Lapok*, 1926. június 28., 3.

³⁶ RNL Kol, Fond 1283. d. 3/1927–1936, 140.

³⁷ *Magyar Kisebbség*, 1926. július 15., 314.

³⁸ ADNJ–Cluj, Fond 1283. d. 2. 2.

³⁹ *Brassói Lapok*, 1926. június 30., 1.

⁴⁰ *Brassói Lapok*, 1926. június 30., 3.

buktatva a parlamentből, amelynek oly nagy szüksége van képességeire, tudására és lelkesítő szavaira.⁴¹ A falvak és a városok lakói egyaránt követelték Szele mandátumának igazolását. A vidéki választók küldöttei és vezetői több ízben is személyesen érdeklődtek felőle. A küldöttségek mellett a levelek özöne érkezett Szele címére vagy a Brassói Lapok szerkesztőségéhez. Az egyik levél, amelyet faluról küldtek a következőképpen szólt: „(...) Érdekes, hogy ebben a mi szűkebb hazánkban Brassóban, illetve Brassó megyében mindenki hallgat, mikor a magyarság országgyűlési képviselőjének mandátuma fölött már meghúzták a lélekharangot. Az a harang melyet Popovici Mihály használt a parlamentben Szele Béla mandátumával szemben – az a kifejezés mellyel a magyarság választotta képviselőt illetve – többé nem Szele Béla személyes ügye, hanem a brassói magyar választók összességének igen fájdalmas sérelme. Mert ugyebár, ha igaz volna, hogy Szele Béla nem méltó a mandátumra – akkor nem lett volna méltó arra sem, hogy egy és ugyanazon listán legyen jelölve egy miniszterrel, vagy ha személye olyan, a múltja olyan, hogy nem foglalhat helyet a román parlamentben akkor miért fogadta el a bíróság jelöltetését, és ugyebár, ha neve megfért egy miniszter neve mellett-akkor szívhat is vele és ugyanazon levegőt, s ha a bíróság megválaszthatónak találta a parlamentbe el is foglalhatja megillető helyét! (...)”⁴²

Izgalmas ülésen szavazták meg Barabás Béla mandátumának igazolását, aki a következőképpen vélekedett Szele Bélával kapcsolatban: „Dr. Szele Béla mandátumának igazolása nemcsak presztízsz, de politikai becsületkérdés a kormány részéről is. Az Averescu Néppárt, amely már évek előtt bölcs előrelátással nézett szemébe a logikus jövőnek, tudta azt, félre nem magyarázható bizonyossággal, hogy milyen egyéni értéke, milyen erkölcsi súlya és milyen alkotó ereje van annak a magyar embernek, akit dr. Szele Bélának hívnak, s akivel nemcsak szóba állott, de komolyan tárgyalt és meg is egyezett a csúcsai paktum ideális alkotásánál s akinek személyes beavatkozására és működésére súlyt helyezett, a közte s a magyarság vezeterei létrejött sorsdöntő megállapodásoknál is.”⁴³

A kamara 1926. július 9–10-én tárgyalta Szele ügyét, amelyre péntek és szombat éjjeli ülésen került sor. Valer Pop Cuza-párti képviselő terjesztette elő a petíciót, aki méltatlannak találta Szele Bélát a képviselői mandátumra, továbbá azt hangsúlyozta, hogy Szele Béla államellenes cikkeket közölt a Brassói Lapokban, mely annak ellenére, hogy három zsidó tulajdona, túlzó sovíniszta, magyar politikát hirdet és azt, hogy Szele számtalan inzultust követett el az uralkodó és a királyi család ellen is.

Az OMP részéről Willer József vette védelmébe Szele Bélát. Willer Szele képviselőjeként mutatkozott be, mivel az betegsége miatt nem tudott részt venni az ülésen. Először Szele nyilatkozatát tolmácsolta, amelyben tagadták, hogy a szóban forgó cikket ő írta volna és kérte az ülés tagjait, hogy gyűlölet és harag nélkül ítélkezzenek felette. Willer továbbá kifejtette, hogy a petíció személy elleni támadás, ami Szelének kormánypárttal való együttműködés melletti állásfoglalása során alakult ki.⁴⁴ Ezt okirattal is alá tudta támasztani: a kolozsvári Ghilezan közjegyző irodájában a *Gyilkos* folyóirat szerkesztője, Győri Illés István az 1681. iktatószám alatti okiratba foglalta azon nyilatkozatát miszerint a *Brassói Lapok* elleni támadásában felhozott adatai teljesen alaptalanok, és rosszakarató információkra alapozódott. Ezúttal a *Gyilkos* szerkesztője visszavonta a rágalmatokat és bocsánatot kért a *Brassói Lapok* tulajdonosaitól és főszerkesztőjétől az okozott kellemetlenségekért.⁴⁵

Willer beszéde után Voicu Nițescu, brassói csatlakozott Valer Pop előterjesztéséhez. Felolvasta azt az 1916-ban megjelent vezércikket, amely a királyt és a román népet sértette. Willer József azzal replikázott, hogy azt a cikket Győri Imre, az akkori szerkesztő írta. Voicu Nițescu beszédének további részében Constantin Bucșan belügyi államtitkárt is elítélte, azzal vádolva őt, hogy állítólag ő követelte a Magyar Párttól Szele Béla jelölését. Bucșan a támadások után azzal védekezett, hogy a jelölések idején nem tudott az újságcikkekről, de amikor tudomást szerzett a dologról kérte Szele Bélát, hogy mondjon le a jelöléséről. Az elnök szavazást rendelt el, 116 igenlő és 32 ellenszavazattal úgy határozott a kamara, hogy a petíciót nem utasítja el.⁴⁶ A kamara a mandátum igazolása ügyében egy 11 tagú bizottságot delegált a vádak megvizsgálása céljából. A bizottságnak kötelezettsége lett volna ebben az esetben a vádlottat öt ülésre meghívni és meghallgatni, a bizottság azonban összeült anélkül, hogy Szele Bélát értesítette volna. Szele Bélának így nem jutott lehetőség védekezni, a bizottság pedig egyoldalúan döntött. A bizottság tizenegy tagja közül tízen jelentek meg. Willer József, aki a Magyar Párt megbízásából a beteg Szele Béla védelmét teljesítette a kamarában, nem volt jelen az ülésen, bár tagja volt a bizottságnak.

Az *Ellenzék* 1926. július 14-i cikkében közölte, hogy lefoglalták a *Brassói Lapok* július 13-i számát Szele Béla cikke miatt, melyben a mandátum ügyében a kormány ellen írt, továbbá államellenes magatartás miatt bünvádi eljárást indítottak ellene. Ugyanakkor a *Brassói Lapok*kal szemben elrendelték az előzetes

⁴¹ *Brassói Lapok*, 1926. július 3., 2.

⁴² *Brassói Lapok*, 1926. július 5., 2.

⁴³ *Brassói Lapok*, 1926. július 8., 1.

⁴⁴ *Újság*, 1926. július 14., 1.

⁴⁵ *Magyar Kisebbség*, 1926. augusztus 1., 606–607.

⁴⁶ *Újság*, 1926. július 14., 3.

cenzurát is. Közben Szele Béla mandátumát is megsemmisítették, a következő indokkal: a kolozsvári törvényszék ítélete bizonyította, hogy pénzt kapott Budapestről a *Brassói Lapok* támogatására, amelynek célja a román állam elleni irredentizmus volt, továbbá, hogy a *Brassói Lapok*ban megjelent cikkek többnyire románellenesek.⁴⁷

A bizottságban megoszlottak a vélemények, öten Szele Béla mandátumának igazolása mellett döntöttek, míg a bizottság másik öt tagja ellene szavazott. A Magyar Párt titkárának szavazatán múltott volna a mandátum érvényesítése. Willer hiányában azonban az elnöki szavazat ez ellen döntött.⁴⁸ Meglepetést az keltett, hogy a többségi párt nem vonult ki a szavazás elől, amint azt a Magyar Párttal megegyezték, hanem teljes számban részt vett a brassói mandátum megsemmisítésében, s így született meg az az eredmény, mely szerint a kamara 257 szavazattal megsemmisítette Szele Béla mandátumát, az utána következő Konnerth szász képviselő javára.

A *Brassói Lapok* lefoglalása és a Szele Béla ellen megindított bűnvádi eljárás ügyében a *Biruinta*, a kormány kolozsvári sajtóorgánuma úgy írt, hogy július 15-én Szele Béla megjelent a brassói prefektusnál, bocsánatot kért a *Brassói Lapok*ban megjelent cikkéért, illetve ígéretet tett, hogy törekedni fog arra, hogy lapja lojális magatartást tanúsítson a román állammal szemben.⁴⁹ Az *Ellenzék*ben megjelent cikk után Szele Béla arról értesítette a lapot, hogy a bocsánatkérés híre csupán aberráció, hiszen tény, hogy volt a prefektusnál, de azért, hogy tiltakozzon a lefoglalás jogtalan és törvénytelen ténye ellen. Tagadta azt is, hogy a *Brassói Lapok*at előzetesen cenzúra alá helyezték volna, valamint azt, hogy ellene a cikk miatt eljárást indítottak volna.⁵⁰ Mile Constantin publicista a *Lupta* című újságban a következőket írta: „Nagy hibát követett el a kormány és a lojalitás ellen hatalmas vétket, s ugyanakkor nagy hibába esett a nemzeti párt is, amely kérte és megkapta azt, hogy nem igazolták Szele Béla magyar képviselő mandátumát (...) A nemzeti párt Szele Béla ellen foglalt állást az ő vétké az, hogy mandátumát nem igazolták. A kormány pedig annak ellenére, hogy paktált a kisebbségekkel, a sors kénykedvére hagyta őt, s szinte mesterkélt szavakkal kérte a brassói képviselő mandátumának nem igazolását.”⁵¹ Szele Béla mandátuma érvénytelenítése ügyében a következőket nyilatkozta: „A román kamarában diadalt ülte az elfogultság és a pártpolitikai öncél, s ennek következtében a kamara megfosztott engem attól a mandátumtól, melyet a Ti bizalmatok

és szeretetek tett az én kezembe (...) Én, aki népemért dolgoztam és szenvedtem, megadással és harag nélkül fogadom a történeteket. A felháborodás és keserűség jogos és indokolt viharzását lecsillapítom lelkemben, azoknak, akik kijátszottak és cserbenhagytak, ezáltal még csak szemrehányást sem teszek, akiknek kötelességmulasztása elősegítette egy magyar mandátum megsemmisítését, azoknak a magam részéről megbocsátok. És ugyanazt kérem tőletek is (...)”⁵² A magyar sajtóban is több hang szólalt meg, a Szelén esett igazságtalanság ellen. Az *Ellenzék* 1926. július 19-i számában a következőket írja: „Túl vagyunk rajta. Fogcsikorgató gyűlölködés, intrika és felfújtt vádak alapján megsemmisítették Szele Béla mandátumát. Nem szállunk vitába, nem hozunk fel új érveket. Ugyan kinek, ugyan miért? Annak belátó, mérsékeltebb néhány embernek, aki meg akarja érteni azt, hogy a mi életünkben két szakot kell megkülönböztetni, azt, amelyiknek a végső határáig tartoztunk hűséggel, kötelességteljesítéssel a magyar államnak és azt, amióta sorsunk változása folytán román állampolgárok lettünk. Azután, talán még ma sem bűn, hogy szívünk-ből, lelkünk-ből, agyunkból nem irtottunk ki minden gondolatot, ami magyar. Szele Bélát ne keserítse el az az eset. Az igazi magyar közvélemény előtt egy hajszállal sem lett kisebb, mint mekkora volt. A közönséges, apró emberekkel nem sokat törődnek. A jobbakat, erősebbeket éri a Szele Béla sorsa. Ő el is bírja, megszokta a magyarság jogaiért a harcot, meg van hozzá edzve. A magyar dacot és őserőt a Szele Bélák képviselik, akik hívek, becsületesek, de kötelességteljesítő polgárok is.”⁵³

Valer Pop és Voicu Nițescu képviselők, vezették a támadást Szele Béla ellen, megmozgatva az utcát és az egyetemi ifjúságot, a sajtóban is erős hadjáratot indítva, nem riadva vissza attól sem, hogy az uralkodócsaládot bevonják a vitába. Sikerült olyan viharos hangulatot kelteniük, amellyel a kormány nem is mert, de aligha tudott volna szembe helyezkedni. Az OMP, hogy időt nyerjen, parlamenti bizottság elé terjesztette az ügyet, de végül kénytelen volt tétlenül nézni, hogy a többség megsemmisítette Szele Bélának, a paktum egyik létrehozójának mandátumát.⁵⁴

Szabó Béni tevékenysége a román parlamentben

A romániai kisebbségek parlamenti együttműködése kézenfekvőnek tűnt volna a húszas évek elejétől kezdve, de a német, illetve a zsidó pártok nem akarták a magyarokkal való együttműködés miatt az irredentizmus vádját is magukra venni. A *Zsidó Nemzeti*

⁴⁷ *Ellenzék*, 1926. július 14., 1.

⁴⁸ *Brassói Lapok*, 1926. július 15., 3.

⁴⁹ *Ellenzék*, 1926. július 1., 1.

⁵⁰ *Ellenzék*, 1926. július 16., 3.

⁵¹ *Brassói Lapok*, 1926. július 15., 1.

⁵² *Brassói Lapok*, 1926. július 19., 1.

⁵³ *Ellenzék*, 1926. július 19., 1.

⁵⁴ GYÁRFÁS Elemér 1999, 258.

Párt a magyar zsidóság megnyerésére irányuló törekvései miatt egyébként is konfliktusba került az Országos Magyar Párttal. A németek pedig, történelmileg kialakult kisebbségi stratégiájukat követve, kormány közeli politikát folytattak, ezáltal akartak kedvező pozíciókat szerezni, kivételes elbánásban részesülni. Külön konfliktusforrást jelentett az elmagyarosodott szatmári svábok kérdése, akiket román kormánytámogatással próbáltak visszanevetesíteni. Ennek ellenére a németországi és romániai német politikusok egyébként néhány esetben az erdélyi magyar vezetőket kérték – a romániai együttműködésért cserébe –, hogy járjanak közben a budapesti kormányzatnál a magyarországi németek ügyében.

Az ellentétek azonban háttérbe szorultak az 1927. júliusi választások alatt. A liberálisok parlamenti képviselőket, de semmiféle kisebbségpolitikai változást nem ígértek az OMP-nek, viszont a Nemzeti Parasztpárt iránt viszont nagy volt a magyar szavazók ellenszenva a földreform folytatásáról elterjedt hírek miatt. Ugyanakkor a kormányzó Nemzeti Liberális Pártot a német választók sem fogadták el szövetségesként, a több évszázados autonóm intézményeik elleni támadások miatt. Másrészt az új választási törvény azt is előírta, hogy az országos szavazatok minimum 2%-át, vagy egy megyében az abszolút többséget kell megszerezni a parlamenti küszöb eléréséhez. A már megszokott választási visszaélések miatt viszont egyik kisebbségi párt sem lehetett biztos abban, hogy a feltételeknek meg tud felelni. Ennek következtében 1927 júniusában Bethlen György és Hans Otto Roth, a német párt vezetője választási egyezményt írt alá.⁵⁵ Az 1927. július 7–10-e közötti választások az 1922. évi terrorhoz hasonló jelleget öltöttek, de nem sokkal különböztek az 1926. májusi választásoktól sem. A választást az ellenzéki vezető politikusok találóan jellemezték, Maniu így fogalmazott: „Az 1920, 1922. és 1926. évi óriási terrorral vezetett választások közül egyik sem hasonlítható a most lefolyt választásokhoz, mert ezekben a csendőrterror, az urnák rendszeres és nyílt ellopása és a bizalmi férfiak e célból való tömeges eltávolítása tervszerűen és kiszámított pontossággal történt, úgy, hogy mindezek csakis az öntudatos központi vezetésre és jól megszervezett végrehajtó szervekre mutatnak rá.” A szintén ellenzékbe került Nicolae Iorga is hasonlóan nyilatkozott: „*Undorodom! Azt hiszem, hogy a román politika évkönyveiben nem létezik nagyobb disznóság, mint ennek a választásnak az eredménye.*”⁵⁶ A Nemzeti Liberális Párt ekkor újabb választási győzelmet aratott az államapparátus

kiadós támogatásával, amihez jelentősen hozzájárult a Nicolae Lupu-féle Parasztpárt is, hiszen a liberálisok vele együtt indultak a választási koalícióban, biztosítva 28 helyet az alsóházban. A Néppárt számára a választás valóságos katasztrófát jelentett,⁵⁷ az Országos Magyar Párt szintén ekkor érte el a leggyengébb eredményt. Tehát a július 7-i, illetve 10-i választások a számított visszaélések mellett zajlottak, de a paktum még így is 15 mandátumot hozott, amely 8:7 arányban oszlott meg a magyar és a német párt között, annak ellenére, hogy körülbelül kétszer annyi magyar élt Romániában, mint amennyi német.⁵⁸ A választásokat követően az Országos Magyar Párt elnöke gróf Bethlen György a következőket nyilatkozta: „*Amennyire most át lehet tekinteni a választás eredményein ezek a mi számunkra egyáltalában nem kétségbeesítő. Sőt ellenkezőleg: az a tény, hogy a történetek dacára is, a kisebbségi blokkra száznyolcvanezer szavazatot, vagy talán több is esett, ez egyenesen olyan eredmény, amire büszkék lehetünk (...)* Figyelembe kell vennünk, hogy kilenc év óta ez az első komoly erő – és teherpróbája a magyarságnak, mint politikai tényezők, míg ezzel szemben más pártok egész iskolán mennek keresztül a választási technikát és szavazást illetően.”⁵⁹ Brassó megyében Szabó Béni szücsmestert kérte fel az OMP, hogy képviselje a pártot a megyei szenatori választásokon: „*Az intézőbizottsági gyűlés alkalmával az Országos Magyar Párt kolozsvári tagozata részéről történt felkérésre képviselői jelöltséget vállaltam a Kolozs megyei választó kerületben. A jelöléshez szükséges, közjegyző által hitelesített elfogadási nyilatkozatot ott létem alkalmával adtam, mellékelten pedig küldöm a jelöléshez szintén szükséges erkölcsi bizonyítványt, melyet Brassó város polgármesteri hivatala 13289/1927 szám alatt adott ki. A jelöléssel kapcsolatos és reám eső költségek jegyzékét kérem majd címemre kifizetés végett leküldeni. Vagyok teljes tisztelettel: Szabó Béni.*”⁶⁰

Brassó megyében az Országos Magyar Párt képviselőjelöltje Mátyás András volt, aki Szabó Bénivel együtt 1927. június 29-én Hétfaluban, Bodolán és Keresztváron készült megtartani programbeszédét, de a csendőrség meghiúsította tervét, megragadva minden eszközt, hogy megakadályozzák a lakossággal való találkozásukat.⁶¹ Július 3-án, vasárnap Hétfaluban viszont sikerült megtartaniuk programbeszédüket. Az előre kihirdetett gyűlést megelőző napokban rohamléptekben szereztek be a brassói rendőrségtől, a prefektustól, a községi elöljáróságtól, illetve a csendőrpáncsnokságról, a szükséges engedélyeket a gyűlés megtartásához. A gyűlés napján Papp Endre megnyitó beszéde után, hangzottak el a programbeszédék.⁶²

⁵⁵ BÁRDI Nándor 1997, 42.

⁵⁶ MIKÓ Imre 1941, 70–71.

⁵⁷ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 179.

⁵⁸ BÁRDI Nándor 1997, 42.

⁵⁹ *Magyar Kisebbség*, 1927. szeptember. 17.

⁶⁰ ADNJ–Cluj. Fond 1283.d. 8. 115–116.

⁶¹ *Brassói Lapok*, 1927. július 2., 2.

⁶² *Brassói Lapok*, 1927. július 6., 1.

Már a választásokat megelőző napokban a liberális kormány az egész ország területén óriási nyomást gyakorolt. Brassó megyében az első ilyen lépések Hosszúfaluban történtek, ahol a csendőrség 1927. július 3-án és 4-én elkobozta a választói igazolványt azoktól a magyaroktól, akik az nap vették ki azt. Azokat, akik megtagadták igazolványuk átadását a csendőrségre kísérték. Ezek között szerepeltek: Sipos Gaudi András, Dávid János, Miklós Márton, Pajor Samu, Kuti Mihály, Gaudi István, Vitályos Gábor és még körülbelül 30-40 személy. Bodolán, illetve Zajzonban is eluralkodott a liberális terror, ahol szintén megfosztották a magyarság egy részét a választói igazolványuktól.⁶³ A választások napján Hosszúfaluban a csendőrség már kora reggel utcára vonult, hogy feltartóztassa a magyar szavazókat. Amíg délelőtt a román szavazók nagy része már szavazott, addig a magyar szavazók nagy része még nem adhatta le szavazatát. A munkából hazasiető magyar szavazókat nem engedtek az urnákhoz, aki pedig választói igazolványát nem akarta átadni a csendőröknek, azt megverték az utcán, vagy a csendőrségen. Azok a magyarok, akik délután szavaztak le igazi hős módjára viselkedtek.⁶⁴

A liberális kormány, hogy uralmát biztosítsa az egész ország területén óriási nyomást fejtett ki, legnagyobb méretűt a székely megyékben és Brassó választókerületében. Földváron és Szászmagyaróson a választók tömege közül kiválasztották mindazokat, akikről feltételezték, hogy liberális szavazók, s őket előre bocsátották az urnákhoz. Szászmagyaróson a kisebbségi választók többsége nem szavazhatott.⁶⁵ A képviselőválasztásoknál kifejtett nyomás viszont nem tartotta vissza a magyarságot a szavazástól, de a szavazó urnákhoz vezető utak tele voltak csendőrökkel, a magyar szavazók csak esetlegesen juthattak a szavazói helyiség elé.⁶⁶ A szenátori választások szintén a terror jegyében indultak meg, így például a választást megelőző napon letartóztatták Czimbora Samu magyar párti bizalmi férfit. A képviselőválasztásokon Brassó megyében 21 190-en szavaztak le, melyből 5108-an (24%) a magyar-szász koalícióra adták voksaikat. A választások a következő eredmé-

nyel jártak: Alexandru Lapedatu a liberális párt részéről, Voicu Nițescu a parasztpárt részéről és Fritz Konnerth a magyar-német koalíció részéről. Mátis András nem jutott mandátumhoz.⁶⁷ A szenátori választásokon Brassó megyében 8373-an szavaztak. Ion Ionică, a liberális párt képviselőjében 5959 szavazattal jutott, Szabó Béni, aki a német-magyar koalíciót képviselte viszont nem kapott mandátumot.⁶⁸

1928-tól kezdődően az Országos Magyar Párt egyedül indult a választásokon.⁶⁹ Brassó megyében Szabó Béni és Mátis András maradtak képviselőjelöltjei, őket a brassói tagozat 1928 november 19-én javasolta ismételten jelölésre. Ez megerősítette később a tagozatok közös gyűlése⁷⁰, majd november 23-án az OMP gyűlése is.⁷¹ A párt ekkor döntött arról is, hogy önálló listát indít, majd 1928. december 3-án Brassó megyében is megkezdődött a párt választási kampánya.⁷²

Egy-két incidenstől eltekintve, országszerte rendszerben zajlottak le a választások. Ez volt az első szabad, botrányoktól és hatalmi nyomásgyakorlástól mentes választás. A végleges eredményhirdetés előtt a kormány két próbaszámlálást rendelt el. Az első számlálást 25 megye szavazataiból végezték el, a következő eredménnyel: Nemzeti Parasztpárt 77,13%, Nemzeti Liberális Párt 5,12%, Averescu-féle Néppárt és Octavian Goga-féle Nemzeti Agrárpárt kartellje 2,09%, Alexandru C. Cuza-féle Nemzeti Keresztény Védelmi Liga 1,41%, Dolgozók Blokkja 0,92%, Magyar Párt 12,82%, Lupu-féle Parasztpárt 1,91%. A második próbaszámlálást pedig 15 megyének a szavazataiból, a következő végeredménnyel: Nemzeti Parasztpárt 73,45%, Nemzeti Liberális Párt 4,69%, Averescu-féle Néppárt és Octavian Goga-féle Nemzeti Agrárpárt kartellje 1,91%, Alexandru C. Cuza-féle Nemzeti Keresztény Védelmi Liga 1,72%, Dolgozók Blokkja 0,89%, Magyar Párt 19,96%, Lupu-féle Parasztpárt 1,30%.⁷³ A végleges eredmények pedig a következők voltak: Nemzeti Parasztpárt 77,76%, Nemzeti Liberális Párt 6,55%, Országos Magyar Párt 6,08%, Lupu-féle Parasztpárt 2,48%, Averescu-féle Néppárt és Octavian Goga-féle Nemzeti Agrárpárt kartellje 2,48%, Dolgozók Blokkja 1,35%,

⁶³ *Magyar Kisebbség*, 1927. szeptember. 613.

⁶⁴ ADNJ–Cluj. Fond 1283.d. 8. 115–116.

⁶⁵ *Brassói Lapok*, 1927. július 10., 1.

⁶⁶ ADNJ–Cluj. Fond 1283. d. 8. 117.

⁶⁷ *Monitorul Oficial*, 14. iulie 1927. Póttagok: Vasile Glajariu (liberális párt), Nicolae Stinghie (Liberális Párt), Petru Debu (Prasztpárt), Dumitru Dimitriu (Parasztpárt), Mátis András és Zerbes Mihály (német-magyar egyezmény).

⁶⁸ *Monitorul Oficial*, 16. iulie 1927. Dr. Valer Negrilă (Néppárt) 166 szavazatot kapott, Szabó Béni 544-et és Iosif Blaga (Parasztpárt) 1605-öt.

⁶⁹ BÁRDI Nándor 1997, 42.

⁷⁰ *Brassói Lapok*, 1928. november 23., 1.

⁷¹ *Brassói Lapok*, 1928. november 25., 3.

⁷² *Brassói Lapok*, 1928. december 3., 3.

⁷³ *Brassói Lapok*, 1928. december 15., 1–2. A próbamegyék az első számláláskor a következők voltak: Alsófőhé, Bacău, Bihar, Brassó, Caliacra, Câmpina, Csik, Dâmbovița, Dorohoi, Fogaras, Fălticeni, Hotin, Hunyad, Ismail, Muscel, Naszód, Olt, Orhei, Szörény, Szeben, Rosinet, Suceava, Kisküküllő, Háromszék. A második számlálást tizenöt megyében tartották és pedig: Bacău, Brassó, Csík, Dorohoi, Fogaras, Fălticeni, Hunyad, Ismail, Olt, Orhei, Szörény, Szeben, Storojinet, Kisküküllő, Háromszék.

Alexandru C. Cuza-féle Nemzeti Keresztény Védelmi Liga 1,14%.⁷⁴ 1928. decemberben Maniu kormánya által lajstromos szavazással és a többséget megszerző pártnak az összes mandátum 50%-nak a biztosításával a 387 képviselő és 204 szenátor közül 16 képviselő és 6 magyar szenátor került be a román parlamentbe.⁷⁵ Az Országos Magyar Párt 172 699 szavazatot kapott. Brassó megyében a 28 340 szavazóból 17%-ot Magyar Párt szerzett meg, minek következtében Szabó Béni szücsmester mandátumhoz jutott.⁷⁶ Az 1928-as választások alkalmával a Magyar Párt tízezerrel több szavazatot kapott, mint 1927-ben, amikor a Németpárttal kötött választási egyezményt. A Magyar Párt az országban leadott szavazatoknak majdnem nyolcvan százalékát elnyerő Nemzeti Parasztpárt mögött és a csúfos vereséget szenvedett liberálisok előtt a román parlament második legnagyobb pártja lett.⁷⁷ Az 1928. december 28-án tartott gyűlésén, az elnök, Bethlen György elégtétellel állapította meg, hogy a romániai magyarság hűségesen kitartott a Magyar Párt zászlaja mellett.⁷⁸

Szabó Béni (az iparosok képviselőjeként is) hamarosan megkezdhette tevékenységét. 1929. január 24-én ő és Gyárfás Elemér vett részt az ipartestületi törvény vitájában. Szabó a képviselőházban, Gyárfás pedig a szenátusban apellált. Az ülésen Szabó Béni bejelentette, hogy miután az egész parlamentnek ő az egyetlen kisiparos tagja, kénytelen az összes kisiparosok képviselőjének tekinteni magát és engedélyt kért, hogy a politikamentes kisiparosokat érintő kérdésekben is eljárhasson.⁷⁹ A törvényjavaslat vitáján a következőket mondta: „Elnök úr! Képviselő urak! Amidőn első alkalommal van szerencsém e tribünön megjelenni és a napirenden levő kereskedelmi és iparkamarai törvényhez általánosságban hozzászólni, mint ennek a parlamentnek első és egyedüli olyan képviselője, aki az aktív önálló kisiparosok sorából lettem megválasztva, kötelességemnek tartom a tisztelt ház

tájékoztatására bejelenteni a következőket: A Magyar Párt parlamenti csoportja által 1929. január 18-án tartott ülésén bejelentettem, hogy a Magyar Párt programján kívül főképp kisipari kérdésekkel kívánok foglalkozni és kapcsolatosan azokkal a különböző tisztségekkel, amelyeket több olyan iparos intézménynél töltök be, amely intézményeknek tagjai román, szász, sváb, magyar iparosokból állnak, és amely tisztségekre mindig egyhangúlag lettem megválasztva, nemcsak a brassói kerület magyarsága, hanem az egész ország kisiparossága képviselőjének tekintem magam. A Magyar Párt ezen bejelentésemet tudomásul vette és szabad kezet adott, hogy bármely kisipari kérdésben tetszésem szerinti munkásságot fejtsek ki. Pártomnak ezen elhatározását e helyről is köszönöm s különösen köszönöm azt, hogy a Magyar Párt volt az, amely elsőnek látta be a szükségességét annak, hogy a párt kötelekébe tartozó sok ezer kisiparosnak a saját kebeléből való képviselőt kell biztosítani.”⁸⁰

Nem halasztotta el az alkalmat, hogy egy kis áttekintőt adjon az erdélyi kisipar történetéről: „Képviselő urak! A mai Romániának kisipari múltja Erdélyben vezethető vissza a legrégebb, a legtávolibb időre. Ezek között is vezet Brassó, ahol a birtokunkban levő okmányok alapján már 1420-ban megalakult az első ipartársulat az úgynevezett Kürscher Zunft, amely azóta máig 508 éven át megszakítás nélkül fennállott és fennáll és az akkor szerzett vagyonát ma is bírja. Ezután úgy Brassóban, mint a többi erdélyi városokban egymásután alakultak a különféle ipartársulatok s a kisipar rohamos fejlődésnek indult (...) A jó törvények, a becsületes és szorgalmas munka azt eredményezték, hogy évszázadokon át Erdély látta el kész iparcikkal Moldvát s ezenkívül sok iparcikket szállítottak távolabbi keletre, le Konstantinápolyig és fel Varsó, Kiev, Szebasztopolig (...) Miniszter urak - képviselő urak! Ma, 10 esztendő után, mikor az egész világ kisipara rohanva halad előre, hol van a mi kisiparunk, hová

⁷⁴ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 195.

⁷⁵ *Magyar Kisebbség*, 1939, 290.

⁷⁶ *Monitorul Oficial*, 18. decembrie 1928, 283. Csík, Udvarhely és Háromszék megyékben az Országos Magyar Párt elérte az általános többséget ennek következtében, a három megye magyartagozata 7 mandátumhoz jutott (Csík-2, Udvarhely-3, Háromszék-2).

⁷⁷ MIKÓ Imre 1941, 87. Tizenhat magyar képviselő és hat szenátor jutott be a parlamentbe. A régiek közül képviselői mandátumot szerzett: Bethlen György, id. Barabás Béla, Jósika János, Laár Ferenc, Szentkereszt Béla, Farecz Béla, Paál Árpád, László Dezső és Willer József. Újak: Biharban Hegedüs Nándor zsidó származású közíró, Brassóban Szabó Béni szücsmester, aki mint a magyar kisiparosság követe sokáig egyetlen képviselője volt a román demokrácia parlamentjének, Háromszéken dr. Jakabffy Elemér a Párt alelnöke és nemzetközi kongresszusokon állandó képviselője, Kisküküllő megyében ifj. Barabás Béla dicsőszent-

mártoni ügyvéd, Kolozsváron Vásárhelyi János tagozati elnök, református püspökhelyettes, Maros-Torda megyében dr. György József, esküt nem tett törvényszéki bíró, Udvarhelyen Abrudbányai Ede ügyvéd.

⁷⁸ RNL Kol, Fond 1283. d. 3/1927–1936. 131. Résztvevők: Bethlen György, Fábrián László, Pál Gábor, Sándor József, Sebesi János szenátorok, György József, Jakabffy Elemér, Jósika János báró, László Dezső, Paál Árpád, Szabó Béni, Szentkereszt Béla báró, Vásárhelyi János és Willer József képviselők.

⁷⁹ RNL Kol, Fond 1283. d. 3/1927–1936. 111. Résztvevők a magyar párt 1929. január 24-én tartott ülésén: Bethlen György, Abrudbányai Ede, Barabás Béla (Kisküküllő megyei), Gyárfás Elemér, György József, Jakabffy Elemér, Jósika János báró, Makkai Sándor református püspök, László Dezső, Paál Árpád, Pál Gábor, Szabó Béni, Sebesi János, Vásárhelyi János, Willer József.

⁸⁰ U. o.

*jutottak a mi derék, becsületes kisiparosaink! Hol vannak a megtakarított pénzek, a munkagyümölcséből épült házak, az örökké vig, pajkos tanulók, a boldog daloló segédek? Hol vannak?*⁸¹

A rövid ismertető után Szabó Béni áttért a törvényjavaslat tárgyalására. Mindenekelőtt üdvözölte Virgil Madgearut, akinek – Szabó Béni véleménye szerint – a nevéhez fűződött az első modern gazdasági törvényjavaslat. A brassói képviselő a 2., 11., 14., 15., 19., és az 55. szakaszok módosítását javasolta: „2. szakasz. Szükségesnek tartom, hogy a kereskedelmi és iparkamarák száma meg legyen állapítva, azaz hány legyen és milyen területekkel (..) 11. szakasz. Az igazgatóság tagjainak a számát szükségesnek tartom felemelni vidéken 30-120 tagra, Bukarestben legalább 150 tagra, azért, hogy a közgyűlés tömegeit az arra illetékesek megfelelően képviselhessék. 14. szakasz. B. pont 2. bekezdés. Meserii helyett képzéshez kötött kisiparos irandó. Ugyanis nem helyes, hogy képzéshez nem kötött iparosok, minő kocsmárosok, bodegások, stb., akiknek a foglalkozásuk semmi különösebb előképzettséget nem igényel, egy kategóriában legyenek azon képzéshez kötött kisiparossal, aki előbb, mint tanonc 3-4 évig, később, mint segéd 2-6 évig tanulta meg a mesterséget (...) 15. szakasz. A teljes kisebbségi rendszer alapján kell a választásokat megejteni, úgy, hogy az a lista, amely a leadott szavazatok 20 százalékát megkapta, a szavazata arányában részesüljön mandátumban (...) 19. szakasz. Feloszlítás kérdésében sem értek egyet a javaslatlaltal az a. és c. pontok szerinti esetekben legyenek megbüntetve, akik vétkeztek, de ne az egész intézmény. A b. pontnál pedig következzen be automaticamente az új választás, de ne feloszlattással. 55. szakasz. Szükséges egy átmeneti idő, amely alatt a választások és átszervezések megtörténhetnek és az új vezetőség a jelenlegiektől veheti át az intézményt.”⁸² Beszédében kihangsúlyozta, hogy amennyiben a képviselőház nem fogadja el a javaslatait, a törvényt sem az OMP, sem az iparosok, továbbá a maga nevében sem fogadja el.⁸³

Mandátuma alatt szerteágazó tevékenységet folytatott. Képviselői munkái közül megemlítenő például, hogy 1929. május 2-án írásos jelentést küldött a magyar parlamenti csoport elnökségének, melyben az erdélyi iparosság két sérelméről számolt be. Megemlíttette, hogy a közegészségügyi minisztérium verseny tárgyalást írt ki egy építkezésre és a legolcsóbb ajánlatot 150 ezer lejrel Bakó Károly nagyenyedi építőiparos tette. Ennek ellenére Bakó ajánlatát elutasították és egy drágább ajánlatot fogadtak el.

Dan Sever miniszter Szabó Béni kérésére úgy magyarázta a döntést, hogy az a regáti építkezési törvények és rendeletek alapján hozták, melyek szerint az építkezési engedélyek elnyeréséhez mérnöki diploma szükséges ez azonban nem vonatkozhatott Bakó Károlyra, aki, a még érvényben lévő (magyar) 1884. évi XVII. törvénycikk értelmében bármilyen épület építésére jogosult volt. Tehát Bakót jogtalanul fosztották meg a munkától. Ezen egyéni sérelem viszont nem volt elszigetelt eset, az összes volt magyar területeken élő építő iparosokat ért már hasonló. Szabó Béni kihangsúlyozta, hogy az erdélyi iparosság memorandummal fordul az ipar és kereskedelem miniszterhez.⁸⁴

1929 júniusában Iuliu Maniu miniszterelnöknél a brassói vasutasok nyugdíjséreleimeit tartalmazó memorandumot adott át. A képviselő a kihallgatáson egy 1925-ben történt tragikus eset ügyét is megemlíttette, amikor egy mozdonyvezető munkahelyi baleset következtében életét veszítette, de az özvegy nem kapott kártérítést a vasúttársaságtól.⁸⁵

Szintén ekkortájt a kultuszminisztériumban a brassói református leánygimnázium nyilvánossági joga ügyében is intézkedett. Itt ígéretet kapott, hogy szeptemberig az összes kisebbségi iskolák függőben levő nyilvánossági jogait intézni fogja.⁸⁶

1929 júliusában a pénzügyminiszter azon rendelethez interpellált, amelyben arra kötelezték a kisiparosokat, hogy járásuk központjában fizessék be adójukat. Ez jó részüket igen hátrányosan érintette mivel sok esetben nagy, akár 50 km-es távolságokat is meg kellett tenni (pl. a hosszúfalusi járásban).⁸⁷ Továbbá azt is számon kérte, hogy miként történhetett meg, hogy a munkaszerződésekről szóló törvény életbe lépett anélkül, hogy végrehajtási utasítás kísérte volna.⁸⁸

1929. augusztus 13-án a brassói kereskedelmi és iparkamara kerületéhez tartozó vendéglősök, kávéosok, szállodások egyesülete rendkívüli közgyűlést tartott, melyen a magyar, szász, román szakmabeliek egyaránt képviselve voltak. A gyűlésen a brassói testület elnöke Latzin Viktor elnökölt, de jelen volt Szabó Béni és Gologan kamarai főtitkár is. A legfontosabb napirend az italmérésről szóló új törvény volt, melynek rendelkezései számos vendéglóst igen hátrányosan érintett. A kérdéssel későbbi években Szabó még sokat foglalkozott.⁸⁹ Szintén gazdasági kérdéseket taglalt az OMP brassói tagozatának 1930. január 8-án gyűlése is, ahol Szabó Béni képviselő és Szele

⁸¹ U. o.

⁸² U. o.

⁸³ *Magyar Kisebbség*, 1929. március 1., 189–194.

⁸⁴ *Brassói Lapok*, 1929. május 4., 9.

⁸⁵ *Brassói Lapok*, 1929. június 20., 4.

⁸⁶ *Brassói Lapok*, 1929. július 12., 3.

⁸⁷ *Brassói Lapok*, 1929. július 21., 7.

⁸⁸ *Brassói Lapok*, 1929. július 28., 9.

⁸⁹ *Brassói Lapok*, 1929. augusztus 15. 3.

Béla szónokoltak. A gyűlésen határozat hangozott el a magyar altruista bank megalapítása mellett, amelyet elsősorban Szabó Béni támogatott és sürgetett.⁹⁰ „A legutóbbi magyar párti gyűlésen a Magyar Bank megalakításának eszményét, az iparosság kérésére hoztam szóba, de ez egyúttal a magam óhaja is. Az altruista magyar bank megalakítási módozataira a javaslat most van kidolgozás alatt és a Magyar Párt brassói tagozatának ülésén, január 24-én fogom ezt betervezni. A javaslatom két fő részre oszlik. Először is javasolni fogom annak a kimondását, hogy keressük meg a Magyar Párt központját és kérjük fel határozott formában, hogy mindent kövessen el az altruista magyar bank felállítására (...) Egy altruista magyar bank megalakítása ma feltétlenül szükséges és minden eszközzel harcolnunk kell e cél elérésében”⁹¹

Az 1929. augusztus 3-án hirdették ki az új közigazgatási törvényt, ezt követően pedig 1930. február és márciusában megtörténtek a közigazgatási választások.⁹² Az Országos Magyar Párt brassói szervezkedése lázas buzgalommal folyt. Január 31-én két községben tartották meg a tagozati közgyűlést, ahol Szabó Béni képviselő tartott beszámolót. Barcaújfaluban a rendkívüli népes gyűlést Molnár Sándor evangélikus lelkész nyitotta meg üdvözölve Szabó Béni képviselőt és a Magyar Párt Brassó megyei vezetőjét Szele Bélát. A közgyűlés a tagozat új tisztikarát közfelkiáltással választotta meg, az elnök Molnár Sándor evangélikus lelkész lett. A második helyszín a krizbai közgyűlés volt, ahol Sexty Kálmán lelkészt választották meg elnöknek. Brassó megye falvai lelkesedéssel várták a február 5-i megyei és az azt követő községi választásokat.⁹³ A megyei tanácsok esetében az OMP Udvarhely, Háromszék, Kolozs és Fogaras megyékben önálló listával indult, Erdély és Bánság többi 20 megyéjében pedig a magyarság a Nemzeti Parasztpárttal kötött választási egyezséget. A 768 tanácsosi helyből 195-öt, vagyis az összes hely 25%-át nyerték el a Magyar Párt jelöltjei. A községi választások február 11–14-e között zajlottak. A hatósági nyomástól nem mentes választáson a megszállott terület 49 városában 1010 helyből a Magyar Párt 291-et, vagyis a helyek 29%-át nyerte el, ami távolról sem felelt meg a városban lakó magyarság számarányának.⁹⁴

Az OMP Brassó megyei tagozata választási koalíciót kötött a szászokkal és a Nemzeti Parasztpárttal. A megyei választásokon Erdélyben a Magyar Párt segítségével döntő fölényrel győzött a kormánypárt, a Regátban a liberálisok részleges eredményeket értek

el. A Brassó megyében a leadott 22 923 szavazatból 17 667-et kapott a magyar-szász koalíció.⁹⁵ A brassói általános ipartestület Szabó Béni képviselő elnöklete alatt február 14-én tartotta meg évi rendes közgyűlést az Iparegylet nagytermében. A gyűlés folyamán Horváth Alajos, Aldea János és Fink Frigyes Szabó Béni érdemeit méltatták, aki záróbeszédében az iparosság köszönetét tolmácsolta.⁹⁶

Tovább folytatva megbízatását Szabó Béni 1930. április 3-án Maniu miniszterelnöknél memorandumot adott át neki tolmácsolva a brassói magyar vasutasok panaszait. A tizenhét oldalas memorandumában elpanaszolta, hogy Erdélyben Stan Vidrighin a vasutasok elnöke visszaélve hatalmával munka nélkül hagyta a magyar vasutasok egy részét és helyettük románokat vett fel.⁹⁷

Június 6-án két interpellációt terjesztett be, egyet a pénzügyi és egy másikat a földművelésügyi miniszterhez. Az első a kisiparosokat, a második a tatrangi földműveseket érintette. Az előbbi esetében rámutatott a kisiparosok nyomorúságára, és kimutatta, hogy május 1929-ben a kisiparosok forgalmi adója 2 százalékos volt, ez 1930-ra annak ellenére növekedett, hogy a kisipari forgalmi adó törvénytelen volt, hiszen az iparosok főleg a megrendelő által biztosított anyagot dolgozták fel, így, a javításokhoz hasonlóan ezt nem kellett volna forgalmi adónak terhelnie:⁹⁸ „A kisiparosok 2 százalékos forgalmi adójának a megállapítása az egész ország területén a legnagyobb igazságtalanság jegyében történt. Az ország minden részéből naponta tömegesen érkeznek hozzám panaszok a különféle iparos intézményektől, ipartestületektől, iparos egyesületektől, amelyek szerint:

I. A 2 százalékos forgalmi adó összegét a múlt évinek 4-5-szörösére emelték fel.

II. Forgalmi adó fizetésre kötelezték azokat az iparosokat, akik a megrendelő közönség által vitt anyagot dolgozzák fel, azonkívül pedig csak javításokkal foglalkoznak, és akik eddig forgalmi adót nem kellett, hogy fizessenek.

III. Forgalmi adó fizetésre kötelezték a falusi kisiparosokat, akik szintén csak javítással foglalkoznak és azok az év egy-két hónapjában foglalkoznak ipari munkával, mivel a fő foglalkozásuk a földművelés, és akik eddig szintén nem fizettek forgalmi adót.

Miniszter Úr! Az ország kisiparossága évek óta munka nélkül van, az adókat, közterheket nem létező jövedelmek után állapítják meg a minden lelkiismeretet nélkülöző tisztviselők.

⁹⁰ Brassói Lapok, 1930. január 10., 4.

⁹¹ Brassói Lapok, 1930. január 5., 3.

⁹² MIKÓ Imre 1941, 93.

⁹³ Brassói Lapok, 1930. február 1., 1.

⁹⁴ MIKÓ Imre 1941, 94.

⁹⁵ Brassói Lapok, 1930. február 8., 3.

⁹⁶ Brassói Lapok, 1930. február 22., 3.

⁹⁷ Brassói Lapok, 1930. május 24., 3.

⁹⁸ Brassói Lapok, 1930. június 9., 1.

*A kisiparos osztály elkeseredése a legnagyobb fokra emelkedett, kérem a miniszter urat, teremtem sürgősen igazságot, különben ez a becsületes dolgozó osztály végképp elpusztul és Romániának nem lesz többé kisipara és akkor majd teljes diadalt ülhet felettünk a külföld ipara, avagy talán szándékosan ezt akarják? Mivel a forgalmi adóval kapcsolatos igazságtalanságot csak ezen adónem megszüntetésével lehet orvosolni, igen kérem a miniszter urat, a kisiparosok forgalmi adóját sürgősen törölje el (...) Tisztelettel várom a miniszter úr sürgős válaszát és ezen sérelmek azonnali orvoslását.*⁹⁹

A *Brassói Lapok* 1930. augusztus 29-én megjelent 188. számának Közgazdasági rovatában *Le a felesleges hivatalokkal* címen egy cikk jelent meg, amely az 1884. évi XVII. (magyar) törvénycikk alapján létesített Ipartestületeket „múmiáknak” nevezte. Erre Szabó Béni a *Magyar Kisebbségben*, a *Tényleg a két múmia?* című írásában reagált, melyben megfogalmazta az ipartestület és a munkakörök lényegét. Az 1884: XVII. tc. értelmében az ipartestületi intézmények lehetőséget kaptak tevékenységük folytatására. Ez a törvény a testületeknek két irányú munkakört határozott meg: egyesületi és hatósági jellegűt. Az első esetben elrendelte a különböző szakosztályok megalakulását, melyek a testület felügyelete mellett a saját szakmai kérdéseikkel foglalkoznak. Továbbá utasította a testületeket segélypénztárak és szövetkezetek alapítására. A csőd szélére jutott iparosságon azok az iparos-, gazdasági-, jóléti- és segélyező intézmények segítettek, melyek keletkezése az ipartestületek keretében történt.¹⁰⁰

1929 októberében összeomlott a New York-i tőzsde, amely egy soha nem látott négyéves világválságot vont maga után. A válság egyik szenvedő alanyai azok a kiskereskedők voltak, akik italmérési engedéllyel is rendelkeztek. Az 1931 januárjában hozott új szesz törvény a közigazgatási hatóságokra ruházta az italmérő engedélyek kiállítását amely ellen a kiskereskedők tiltakoztak.¹⁰¹ A belügyminisztérium arra készítette a közigazgatási hatóságokat, hogy az italmérési engedélyek bérbeadására tűzzenek ki 1931. február 6-ára határidőt, és az engedélyeket azoknak adják bérbe, akik a legmagasabb bérleti díjakat fizetik. Az italmérési tulajdonosok érdekében Szabó Béni képviselő közbenjárt a belügyminisztérium állami közigazgatási vezérigazgatóságánál, ahol ígéretet kapott arra, hogy a régi italmérési engedélyek tulajdonosai jogaikban maradhatnak.¹⁰²

1931. március 31-én az erdélyi italmérők Brassóban összeállott küldöttsége kereste fel a pénzügy-

minisztert az italmérési engedélyek érdekében. A miniszter távollétében Munteanu államtitkár fogadta a küldöttséget, aki kijelentette, hogy a rendeleten nem áll módjában változtatni. Szabó Béni a kamarai interpellációja során igyekezett orvosolni a helyzetet, kérte a pénzügyminisztertől, hogy az engedélyekre vonatkozó licit rendelkezéseket a közigazgatási hatóságok helyezték hatályon kívül. Továbbá azt is kérte, hogy az 1930. június 27. előtt kiadott engedélyek, az alkotmány értelmében, mint szerzett jogok, mindaddig érvényben maradjanak, míg azok maguktól megszűnnek, illetve azt, hogy a törvény mellé, a jogokat is tartalmazó végrehajtási utasítást készítsenek.¹⁰³

1931 márciusában az erdélyi italmérők, egy bizottságot küldtek Bukarestbe, hogy italmérési engedélyeik törvénytelen elárvereztetése ügyében tiltakozzon. Az ők ügyükben is Szabó Béni interpellált a képviselőházban, amelyet megelőzően a bizottságot a miniszterelnökhöz és a kormány több tagjához irányította.¹⁰⁴

Szintén jelentős volt Szabó Béni közbenjárása, annak a 60 keresztvári kisbirtokosnak az ügyében, akik a vasút építése során lemondtak birtokaikról, de ezt a CFR nem fizette ki. Szabó Béni ez ügyben a közlekedésügyi miniszternél interpellált: *„A Brassó-Nehoiş új vasútvonal építésével kapcsolatosan 1924–1926-ban kisajátítás alá vették többek között Keresztvár Brassó megyei község 60 földműves birtokát, amely a vasútvonalba esett. Ezeket a birtokokat a CFR vezérigazgatósága 1925–1926-ban birtokba is vette és azokon a vasút építését meg is kezdték. A kisajátítással kapcsolatosan a brassói törvényszék az ítéletet 1927-ben 1406 szám alatt meghozta, és ezen ítélet a brassói tábla, valamivel később jóvá is hagyta, vagyis a kisajátítás és ármegállapítás jogerőssé vált. Ettől kezdve a 60 székely és román kis földműves mindent elkövetett, hogy a már 1925-ben, minden kártérítés nélkül birtokba vett földek, legelők és erdők árát megkaphassa, azonban minden ezzel kapcsolatos panaszunk elintézetlenül maradt.”* Szabó Béni arra kérte a közlekedésügyi minisztert, hogy intézkedjen afelől, hogy a kárvallottak kapják meg a CFR-től a pénzt.¹⁰⁵ Az ügy viszont még 1934-ben is folytatódott anélkül, hogy a képviselő választ kapott volna a pénzügyminiszterhez intézett interpellációjára.¹⁰⁶

A gazdasági válság kitörése felborította az egész gazdaságot, éreztetve hatását minden ágazatban. A parasztpárti kormányok minden igyekezetük ellenére sem tudták normális mederbe terelni a gazdasági életet. Ebben a kontextusban hullámszerűen

⁹⁹ *Magyar Kisebbség*, 1930. június 16. 463.

¹⁰⁰ *Magyar Kisebbség*, 1930. szeptember 16., 681–683.

¹⁰¹ *Brassói Lapok*, 1931. január 29., 2.

¹⁰² *Magyar Kisebbség*, 1931. április 16., 318.

¹⁰³ *Brassói Lapok*, 1931. április 3., 9.

¹⁰⁴ *Brassói Lapok*, 1931. április 4., 4.

¹⁰⁵ *Brassói Lapok*, 1931. március 16., 4.

¹⁰⁶ *Magyar Kisebbség*, 1934. május 16., 313–314.

megnövekedett az emberek elégedetlensége, egyes körök pedig a tekintélyuralmi kormányzati formák felé kezdtek orientálódni, széles körű támadást indítva a politikai pártokra alapozott közjogi berendezkedés ellen.¹⁰⁷ 1931. április 4-én a Mironescu-kormány benyújtotta lemondását.¹⁰⁸ Kétheti politikai válság után, 1931. áprilisában Nicolae Iorga elnöklése alatt megalakult a „nemzeti unió” kormánya, de a kabinet összetételéről II. Károly király döntött. A király és párhívei elképzelése szerint az 1931. júniusi választásoknak a politikai pártok csődjével kellett volna végződnie, utat nyitva egy olyan rendszer számára, amelyben az uralkodó az elsődleges szerep.¹⁰⁹

A kormányalakításban Nicolae Iorga maga mellé vette Románia két legjobb közigazdását, Constantin Agetoianut és Mihail Manoilescut. Az ekképp megalakult ún. „szakértők” vagy „személyiségek kormánya”, a parlament feloszlatása után kiírta az országos választásokat.

A Magyar Párt ismét önállóan indult a választási küzdelemben.¹¹⁰ 1931. május 26-án az OMP Brassó megyei jelöltjei, Szabó Béni, Sipos András lutheránus lelkész és Hettman Antal kampánykörútra indultak, ismertetni politikai programjukat a Brassó megyei falvakban. Pünkösöd első napján, Apácán, Krizbán és Barcaújfaluban tartották meg programbeszédüket a Brassó megyei magyar jelöltek. Apácán Csere György üdvözlőbeszéde után Mátis András, tagozati elnök köszöntötte a jelölteket és a velük együtt megjelent politikusokat. Szabó Béni, Papp Endre, Balázs Ferenc és Szele Béla beszédei után Varga Ferenc biztosította a Magyar Pártot, hogy Apáca magyarsága az Országos Magyar Párt jelöltjeire fog szavazni. A gyűlés Mátis András zárószavaival ért véget. Krizbán lovas bandérium és zenekar fogadta a magyar jelölteket. Barcaújfaluban meglepetés érte Szabó Bényt és kíséreit. Délután öt órára volt kitzúve Preiszné vendéglőének nagytermébe a gyűlése, a barcaújfalusiak korán gyülekezni kezdtek a helyszínen, viszont a liberálisok beszédet tartva megzavarták a gyülekezést.¹¹¹

A júniusi választások a liberálisok hagyományos módszerei szerint folytak le.¹¹² Brassó megyében a legsúlyosabb választási visszaélés az volt, hogy a vasutasoktól elkobozták a választói igazolványokat, így ezáltal megakadályozták őket, hogy szavazzanak.¹¹³ A Nemzeti Unió tulajdonképpen egység nélküli po-

litikai mozaik volt, s így nem ellensúlyozhatta a főbb politikai pártokat, ennek sikerét a Nemzeti Liberális Párttal létrehozott választási koalíciót biztosította, ellentételezésképpen a liberálisoknak fenntartott 73 alsóházi mandátumért. A koalíciónak köszönhetően a Nemzeti Liberális Párt ismét a politikai élet élvonalába került.¹¹⁴ A Magyar Párt 139 003 szavazatot kapott a képviselőválasztásokon, minek során tíz képviselői mandátumhoz jutott. Brassó megyében 27 739 szavazatból 4201-et (15%) szerzett meg, aminek eredményeképpen Szabó Béni pályafutása során második alkalommal jutott mandátumhoz.¹¹⁵ A szenátor választásokon Brassó megyében a Nemzeti Unió részéről Axente Banciut választották meg.¹¹⁶

Szabó Béni a választások után hamarosan munkához kezdett. 1931. július elsején a képviselőházban továbbra is az italmelési engedélyek kibocsátásának eltörlését követelte, hiszen az 1931. március 7-ei törvény, mely az ital árának csökkentését írta elő a kisiparosok számára kedvezőtlen volt.¹¹⁷ Mindemellert 1931 tavaszán kezdetét vette a Madgearu-féle cégbejegyzési törvény életbeléptetése, amely a törvényszékektől a Kereskedelmi és Iparkamarákhoz utalta át a cégbejegyzési jogköröket. A kamarák a kisiparosokat kereskedőkkel akarták átminősíteni, mert ezzel megnövelte volna testületek jövedelmét, viszont megnövelte volna a kisiparosok terheit. Ez Erdélyszerte tiltakozást váltott ki. Szabó Bénivel az élén a temesvári ipartestület egy delegációja kereste fel az ipari és kereskedelmi tárca vezetőjét, ahol rámutattak a kamaráknak törvénytelenül előnyt biztosító jogszabályra, továbbá arra is, hogy a cégbejegyzési köteletség kimondása csak egyedül Temesváron több mint két millió lej adó-többlettel sújtaná a kisiparosságot. Ennek eredményeképp a miniszter egy körrendeletet küldetett szét, amely értelmében a kisiparosok, illetőleg mesteremberek nem minősíthetők kereskedőknek és következésképpen nem kötelezhetők cégbejegyzésre. A körrendelet magába foglalta azt is, hogy kisiparosnak csak az tekinthető, aki nem dolgozik húsz munkásnál többel, az üzem teljesítménye pedig nem haladja meg az öt lóerőt.¹¹⁸

Szabó Béni képviselői mandátuma alatt további szoros együttműködést alakított ki a kisiparosokkal. Így például 1931. március 29-én az Udvarhely megyei iparosság szakmai testületének díszelnökévé

¹⁰⁷ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 232.

¹⁰⁸ MIKÓ Imre 1941, 101.

¹⁰⁹ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 233.

¹¹⁰ MIKÓ Imre 1941, 101.

¹¹¹ *Brassói Lapok*, 1931. május 28., 1.

¹¹² MIKÓ Imre 1941, 102.

¹¹³ *Brassói Lapok*, 1931. június 4., 2.

¹¹⁴ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 235.

¹¹⁵ *Monitorul Oficial*, 10. iunie 1931. 131. Brassó megyében

hárman jutottak képviselő mandátumhoz: Alexandru Lapedatu (Nemzeti Unió), Voicu Nițescu (Nemzeti Parasztpárt) és Szabó Béni (Magyar Párt). Póttagok Fritz Konner (Nemzeti Unió), Traian Meșian (Nemzeti Unió), Victor Braniște (Nemzeti Parasztpárt), Victor Jinga (Nemzeti Parasztpárt), Papp Endre (Magyar Párt), Anton Hettman (Magyar Párt).

¹¹⁶ *Monitorul Oficial*, 13. iunie 1931., 134.

¹¹⁷ *Magyar Kisebbség*, 1931. augusztus 1., 580–581.

¹¹⁸ *Brassói Lapok*, 1931. november 28. 1.

is megválasztotta.¹¹⁹ Az iparosok egyetlen képviselőjeként, Jósika János báró felkérésére, meghallgatta a nagykirályi iparosok panaszait, innen pedig Szatmárra utazott ugyanabból a célból.¹²⁰

A zaklatott politikai élet ismételt választásokkal és a mandátumok újracsatolásával járt. A Iorga-kormány képtelennek bizonyult megküzdeni a gazdasági válság tetőzésekor Románia elé tornyosuló bonyolult és súlyos problémákkal. Ugyanakkor II. Károly király megpróbálta felörölni a fontosabb politikai pártokat, maga mellé állítani minél több politikust, hogy megteremthesse a új hatalmi rendszeréhez a megfelelő hangulatot.

A Iorga-kabinet lemondását követően a király újabb „nemzeti egységkormányt” szeretett volna létrehozni, de sikertelenül. Végül Alexandru Vaida-Voevod elnöklété alatt „választási kormány” alakult – melyben a Nemzeti Parasztpárt képviselte az tulajdonképpeni erőt – és megszervezte az 1932. júliusi választásokat, valamint az ezt megelőző választási kampányt. Július 26-án a következő eredmény született: Nemzeti Parasztpárt 40%, Nemzeti Liberális Párt 14%, Nemzeti Liberális Párt (Gh. Brătianu) 7%, Parasztpárt (Nicolae Lupu) 6%, Nemzeti Keresztény Védelmi Liga 5%, Magyar Párt 5%, Nemzeti Agrárpárt 4%, Szociáldemokrata Párt 3%, Corneliu Zelea Codreanu csoportosulása 2,%, Nemzeti Unió 2,%, Zsidó Párt 2,%, Néppárt 2%. A Nemzeti Parasztpárt első helyre került, de győzelme „borotva élen táncolt”, mivelhogy alig 0,30%-al haladta meg a törvény által követelt 40%-ot. A Nemzeti Liberális Párt a maga 28 mandátumával a második helyre került, amit a *Viitorul* napilap „ragyogó győzelemnek” könyvelt el. A Gheorghe Brătianu vezette Nemzeti Liberális Párt a liberális fiatalok nagy részének segítségével továbbra is harmadik lett. A Néppárt újabb visszaesést könyvelt el, amit első sorban az 1932. áprilisi belső szakadás okozott, hiszen Octavian Goga csoportja Nemzeti Agrárpárt néven kivált és nyolc mandátumra tett szert a parlamentben.¹²¹

Brassó megyében a július 19-én lezajlott képviselőválasztás a Magyar Párt szép eredményével végző-

dött, összesen 4041 szavazatot sikerült begyűjtenie. A választási mérkőzésben a megye 47 091 szavazója közül 28 574 vett részt. Ebből a szászokkal egyesült kormánypárt kapott 14 241-et, a Magyar Párt 4041-et, az ó-liberálisok 3647, a szociáldemokraták 1573 szavazatot kaptak, a Lupu-féle párt 904-et, az új-liberálisok és kommunisták kaptak 809-et, Averescu pártja 687-et, a konzervatívok 491-et, Goga pártja 412-öt, a zsidó párt 346-ot, a Sfatul Negustoresc 303-at, a Iorga-féle párt 182-öt és a független szocialisták 129-et.¹²² A felsőházi választásokon a kormánypárt került ki győztesnek.

Az 1932-es választásokon a Magyar Párt nyolc képviselői helyet szerzett meg, Brassó megyében Szabó Béni immár harmadszor kapott mandátumot.¹²³ Továbbá is a kisiparosok egyetlen képviselőjeként 1932. augusztus 27-én vázolta az iparosság helyzetét, összegezte az iparosság igényeit, követelve a kisiparos-kamarák felállítását, illetve a luxus és forgalmi adók eltörlését.¹²⁴

1933 novemberében a Nemzeti Liberális Párt vette át a hatalmat, és következő hónapban választásokat írt ki. A listák bejegyzésének utolsó napján, 1933. december 9-én a minisztertanács elrendelte a Vasgárda feltételes feloszlását, amennyiben az törvényellenes tevékenységet folytat.¹²⁵

A harmincas évek romániai politikai életét II. Károly király és a két nagy párt, valamint a Vasgárda közötti harc határozta meg. Ebben a helyzetben a nemzetállam magyarságpolitikáját az antirevizíós tevékenység égisze alatt a magyarság pozícióinak megsemmisítését célul kitűző gyakorlat jellemezte. Az OMP pedig mindvégig védekezésre kényszerült a diszkriminatív törvényhozással szemben, ezért a párt vezetői a kisebbségi kérdést mindenképpen ki akarták vonni a romániai pártpolitikai küzdelmekből.¹²⁶

Brassó megyében december 10-én Péter Antal, Szabó Béni és Csia Pál a Magyar Párt nevében a választásokkal kapcsolatosan folytattak megbeszélést a megye prefektusával. A prefektus biztosította őket, hogy az egész megyében korlátozás nélkül

¹¹⁹ *Brassói Lapok*, 1932. április 2. 1.

¹²⁰ *Brassói Lapok*, 1932. május 27. 2.

¹²¹ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 250–251.

¹²² *Brassói Lapok*, 1932. július 20., 2–3. Brassó város hat kerületében a főbb pártok szavazataránya a következő volt: Belváros, kormánypárt 711, ó-liberálisok 87, Magyar Párt 302, Zsidó Párt 194, kommunista 32, szocialisták 42, Bolgárszeg, kormánypárt 902, ó-liberálisok 262, Magyar Párt 229, szocialisták 217, kommunista 79, Zsidó Párt 24, Óbrassó : Hosszúutca, kormánypárt 502, ó-liberálisok 43, Magyar Párt 319, Zsidó Párt 34, kommunisták 105, szocialisták 87, Középutca, kormánypárt 550, ó-liberálisok 49, Magyar Párt 215, Zsidó Párt 12, kommunista 73, szocialista 78, Bolonya (Zsák-utca), kormánypárt 310, ó-liberá-

lisok 127, Magyar Párt 528, Zsidó Párt 30, kommunista 185, szociális 102, Bolonya (Vas-utca), kormánypárt 360, ó-liberálisok 131, Magyar Párt 388, Zsidó Párt 23, kommunista 161, szocialisták 76.

¹²³ *Monitorul Oficial*, 1932. július 25. Brassó megyében a következők jutottak mandátumhoz: Voicu Nițescu (Nemzeti Parasztpárt), Fritz Connerth (Nemzeti Parasztpárt), Szabó Béni (Országos Magyar Párt). Póttagok: Nicolae Precup (Nemzeti Parasztpárt), Sipos András (Magyar Párt), Kocsis Béla (Magyar Párt).

¹²⁴ *Brassói Lapok*, 1932. augusztus 29., 3.

¹²⁵ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 275–279.

¹²⁶ BÁRDI Nándor 1997.

kampányolhatnak.¹²⁷ Brassó megye képviselőjelöltjei Csernátfaluba tartották meg kampányindító beszédüket. A gyűlés színhelye az Istók–Köpe-féle vendéglő volt. A gyűlést Sükösd Zsigmond ügyvéd nyitotta meg, tolmácsolva négy falu csángóinak az üdvözlését, majd Szabó Béni ismertette a párt programját.¹²⁸ Két nap múlva a képviselőjelöltek Bácsfaluban a községi vendéglő nagytermében kampányoltak. Gilich Fülöp evangélikus lelkész nyitotta meg a gyűlést, amely Deák Sándor türkösi evangélikus lelkész beszédével zárult. December 17-én, öt további településen kaptak támogatást a brassói képviselőjelöltek. Dél előtt Tatrangban a Szórády Lajos főesperes köszöntötte a falu nevében a képviselőjelölteket, Pürkerecen, Zajzonban kora délután zajlott az gyűlés, majd Bodola következett. Serestyer Tamás református lelkész megnyitója után Szabó Béni és Orbán János jelöltek beszéltek. Keresztváron is óriási tömeg gyűlt össze az Indig-féle vendéglő termébe.¹²⁹

Az 1933. decemberi választások Romániában a Nemzeti Liberális Párt 51%-os győzelmével zárultak, így 300 képviselői és 110 szenátori mandátumhoz jutott. A Nemzeti Parasztpárt megalakulását követően ekkor érte el leggyengébb választási eredményét, melynek fő oka a parasztpárti kormányok sikertelen politikája, a párton belüli viszályok, továbbá fontos tényező volt az is, hogy a Maniu és Vaida-Voevod közti konfliktus kiéleződött. A Magyar Párt 141 894 szavazatot szerzett, így kilenc képviselőt juttatott a parlamentbe. Brassó megyében a Magyar Párt részéről Szabó Béni negyedszer lett képviselő.¹³⁰

Negyedik mandátuma alatt ismételtlen foglalkoznia kellett a luxus és forgalmi adók módosításával. A világháború és az azt követő gazdasági helyzet kényszerítette a pénzügyi kormányzatot a luxus és forgalmi adók bevezetésére, ami súlyosan érintette a lakosságot, főleg az iparosokat és kereskedőket, mindemellett 1934. március 18-án az állampolgársági kérelmek ügyében is interpellált: „Az igazságügyi minisztériumban a vezértitkár úr úgy rendelkezett, hogy az elintézés alatt álló állampolgársági ügyeket a beérkezés sorrendje szerint vizsgálja felül és intézze el az arra illetékes bizottság. A rendelet általánosságban nem kifogásolható. Részleteiben azonban a betartása a leg-súlyosabb kellemetlenségeket és veszedelmeket okozza

száz meg száz folyamodónak. Ugyanis azok között, kik az 1932. októberi módosított állampolgársági törvény alapján utólagosan kérték az állampolgársági listákra való felvételüket, igen sokan vannak köztisztviselők, kik a késedelmes elintézés következtében állásukat fogják elveszíteni. Továbbá sokan vannak, kik nősülni akarnak, vagy valamely magán-vállalkozásba akarnak kezdeni, s mindezeket nem tehetik, állampolgársági ügyük elintézése előtt, miáltal egzisztenciák mennek veszendőbe, ami az államnak is számottevő kárt jelent. Mindezek elkerülése céljából tisztelettel kérem az igazságügyi miniszter urat, kegyeskedjen elrendelni, hogy minden állampolgársági kérést, amely megfelel a törvény követelményeinek és sürgős elintézése fontos magán és közügyet jelent, s ez megfelelően igazolható, soron kívül, a lehető leggyorsabban intézzenek el.”¹³¹

Továbbá 1934. április 19-én a kamarákra vonatkozó törvényjavaslathoz szólott hozzá.¹³² 1935. február 28-án és március 1-én részt vett a Magyar Párt parlamenti csoportjának bukaresti ülésén, ahol iskolaügyi sérelmeket tett szóvá, elpanaszolva, hogy az elemi iskolákban a magyar tagozatokat az állam kezdte megszüntetni. Ennek orvoslására a felekezeti iskolák létesítését javasolta a megszünt tagozatok helyébe. Továbbá elpanaszolta azt is, hogy a magyaroknak nincs megfelelő olvasókönyvük sem, illetve hogy a posta kezdte visszautasítani a magyar szövegű táviratokat. Végül rámutatott a párt ellen egyre gyűlölködőbb hangú izgatásokra.¹³³

Március 17-én a pénzügyminiszterhez intézett interpellációjában a kisiparosságnak az adózással kapcsolatos súlyos panaszait tolmácsolta. Arra kérte a pénzügyminisztert, hogy indokolt esetekben engedélyezze a kisiparosoknak, hogy adójukat részletekben is fizethessék, továbbá töröljék el az összes városi és községi taksákat, helyette állítsák vissza a régi községi póttadó rendszerét.¹³⁴ Az ipartörvény tervezetének vállalhatatlan intézkedéseiről saját pártját is tájékoztatta.¹³⁵ 1936. március 4-én hosszabb előterjesztésben tárta föl az iskoláztatás sérelmeit, a Minerva Kiadó ABC-s könyvének terjesztése során elszenvedett üldözéseket, a párt elleni igazgatásokat, továbbá 370, esküt nem tett vasutas nyugdíjazásának szándékos megakadályozását, illetve a kenyér-bélyegek körüli sérelmeket.¹³⁶

¹²⁷ *Brassói Lapok*, 1933. december 11., 9.

¹²⁸ *Brassói Lapok*, 1933. december 15., 9.

¹²⁹ *Brassói Lapok*, 1933. december 20., 9.

¹³⁰ *Brassói Lapok*, 1933. december 23., 1.

¹³¹ *Magyar Kisebbség*, 1934. április 16., 246.

¹³² *Magyar Kisebbség*, 1934. május 16., 314.

¹³³ RNL Kol., Fond 1283. d. 3/1927–1936. 39–40. Az Országos Magyar Párt parlamenti csoportjának 1935. február 28-án és március 1-én tartott ülésén jelen voltak: Bethlen György gróf, Gyárfás Elemér és Sándor József szenátorok, továbbá Abrudbá-

nyai Ede, Gál Miklós, Jósika János, Laár Ferenc, Pál Ferenc, Szabó Béni, Szentkereszt Béla és Willer József képviselők.

¹³⁴ *Brassói Lapok*, 1935. március 18., 2.

¹³⁵ RNL Kol., Fond 1283. d. 3/1927–1936, 41.

¹³⁶ RNL Kol., Fond 1283. d. 3/1927–1936, 228–239. Az ülésen a következők vettek részt: Bethlen György, Gyárfás Elemér, Sándor József szenátorok, Abrudbányai Ede, Gál Miklós, Jósika János, Laár Ferenc, Pál Gábor, Szabó Béni, Szentkereszt Béla és Willer József képviselők.

Újévi nyilatkozatában a brassói képviselő a kisiparosság kérdéseiről a következőképpen beszélt: „(...) az ipartestületek munkakörét a törvény rendelkezése szerint a munkakamarák vették át országszerte. A szervezkedésre három módot enged meg a törvény: a kisiparosok országos szervezete Bukarest központtal, iparosok szervezete nemzetiségi alapon, Ipari szindikátusok. A kisiparosok helyzete évről évre nehezebb lett. Első és legnagyobb baj az, hogy a mezőgazdasági termékeknek nincs ára s így a mi felvevő piacunk a falu, nem tudja megfizetni termelvényünk értékét. Nagyon gyakori az az eset, hogy a kisiparos látszólag jó ár mellett is ráfizet. Másik nagy baj, hogy a különféle vámok és más költségek annyira magasak, hogy a megfelelő nyersanyagot külföldről nem tudjuk behozni. A harmadik és legnagyobb bajunk, pedig a közterhek mérhetetlen nagysága és súlya. A kisiparosság nagyobb terhet hordoz, mint igen sok más foglalkozási ág.”¹³⁷

1937 januárjában Gheorghe Tătărescut nevezték ki a román kormány élére, ő pedig fokozatosan II. Károly ambíciói szolgálatába állt, így az uralkodó rábízta az 1937. évvégi parlamenti választások megszervezését. A választási kampány az általános zavar légkörében zajlott le, amit az 1937. november 25-én Iuliu Maniu (Nemzeti Parasztpárt), Corneliu Zelea Codreanu (Vasgárda) és Gheorghe Brătianu (Nemzeti Liberális – georgista – Párt) elnöke által aláírt megnevezési szerződés idézett elő.¹³⁸ Brassó megyében a Magyar Párt részéről Szabó Béni, Csere János kisgazda és Pünkösdi Mihály kisgazda voltak a képviselőjelöltek.¹³⁹ A zavar keltésében ez alkalommal sem volt hiány: a törvényszék elnöke hivatalos hirdetményben közölte, hogy Brassóban a szavazás az új, rózsaszínű igazolványokkal fog történni. Az új igazolványok kiadását azonban nem kezdték el időben kiadni, mire a tagozati elnökség közölte, hogy fehér igazolványokat adnak ki, mert a miniszter is így rendelkezett. Ezeket az igazolványokat viszont csak azok kapták meg akadálytalanul, kik a népesedési hivatal könyvecskéjével igazolták személyazonosságukat. A magyar választópolgárokat a legkülönbözőbb ürüggyel próbálták akadályozni, így többek között azt követelték tőlük, hogy a Bukarestben székelő bűnügyi nyilvántartóból szerezzenek erkölcsi bizonyítványt. A választások előtt olyan hírek is terjedtek, hogy egyes román pártok a magyar szavazókat vesztegetéssel (élet, ital, pénz) próbálták maguknak megszerezni. Mindezek a körülmények komolyan veszélyeztették a brassói választás kimenetelét.¹⁴⁰

Nagy Éva – g_e_vi@yahoo.com

¹³⁷ Brassói Napló, 1937. január 1., 3.

¹³⁸ SCURTU, Ioan – BUZATU, Gheorghe 1995, 328–333.

¹³⁹ Brassói Lapok, 1937. december 2., 1.

1937. december 13-án a brassói képviselőjelöltek Brassóban, a Redoute-teremben tartották meg programbeszédüket. A gyűlést Szele Béla nyitotta meg, majd Szabó Béni felvázolta a kilenc évi országgyűlési képviselői tevékenységét: 1927-től négy ízben volt a Brassó megyei magyarság országgyűlési képviselője, ipari-, kereskedelmi-, posta- és vámkérdésben is tevékenykedett, nagy szerepet vállalt a szesz és az iparüzési jogszabály, illetve a munkásszerződések elkészítésében. Képviselői tevékenykedése során hatvan interpellációt intézett a kormányhoz, összesen 1366 ügyben járt el a különböző főhatóságoknál. Ezekben az ügyekben nem csak a magyar kisemberek ügyei szerepeltek, hanem 71 esetben a románoké és 63 esetben a zsidóké is.¹⁴¹

A december 20-i képviselőválasztás ismét a liberális párt által megszokott nyomásgyakorlás mellett zajlott le. A Magyar Párt jelöltjeit letartóztatták, gyűléseket nem engedélyeztek, egész községeket zártak le a szavazás előtti napokban, a Magyar Párt bizalmi embereit nem engedték az urnák közelébe. Mindezek ellenére a Vaida-Voievoddal szövetkezett Liberális Párt képtelen volt megszerezni az összes szavazat 40%-át, s így először fordult elő, hogy a választást levezető kormány kisebbségben maradt. A Magyar Párt tizenkilenc képviselői mandátumhoz jutott s ezeket a központi választási bizottság úgy osztotta szét, hogy minden megyében megválasztottnak jelentette ki a listavezetőt.¹⁴²

A Vasgárda, amely *Mindent a Hazáért* elnevezés alatt vett részt a választásokon, mintegy félmillió szavazattal a harmadik helyre került. Az országos szavazatok összegének 16%-a nyilvánvalóan nem győzelem, de a választási összehasonlító elemzéséből világosan kitűnik, hogy a Vasgárdának sikerült megtennie a legfontosabb lépést. A Nemzeti Keresztény Párt 9%-ot ért el ami azt is bizonyítja, hogy 1937 végén a jobboldali szervezetek teljes támadásba mentek át. A király a bevett szokásoktól eltérően a negyedik helyre szorult pártra ruházta a hatalmat, mivel azt könnyen befolyásolhatta és szükség esetén el is mozdíthatta a kormányzásból. Ennek a kabinetnek a vezetője Octavian Goga volt.

Húsz év választási küzdelmeit összegezve, azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy a választásokat szervező politikai erők általában erősen ellenőrzésük alatt tartották az eseményeket, ennek eredményeképpen a képviselői és szenátori mandátumok többségét ők szerezték meg.

¹⁴⁰ RNL Kol, Fond 1283. d. 6/1937, 495.

¹⁴¹ Brassói Lapok, 1937. december 16., 1.

¹⁴² MIKÓ Imre 1941, 195–196.

Levéltári források

Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Osztálya, Kolozsvár / Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale Române (RNL Kol) Fond 1283. Partidul Maghiar din România – Országos Magyar Párt.

Napilapok, folyóiratok

Brassói Lapok, 1926–1937.
Brassói Napló, 1937.
Ellenzék, 1926.
Keleti Újság, 1926.
Magyar Kisebbség, 1922–1937.
Monitorul Oficial al României, 1919–1937.
Újság, 1926.

Irodalom

- BALÁZS Sándor
1991 A Magyar Párt-ideológia – tézisekben. *Korunk*, 1991, 2. sz.
- BÁRDI Nándor
1997 A romániai magyarság kisebbségpolitikai stratégiái a két világháború között. *Régió*, VIII, 2. sz.
- BÁRDI Nándor
2000 Választások a két világháború közti romániai magyar kisebbségpolitikában. *Magyar Kisebbség*, VI, 4. sz.
- GYÁRFÁS Elemér
1999 Kisebbségpolitika – pártpolitika – paktumpolitika. *Magyar Kisebbség*, V, 2-3. sz.
- GYÖRGY Béla
2003 Reformmozgalom a romániai Országos Magyar Pártban (1926–1927). *Magyar Kisebbség*, VIII, 1. sz.
- Dr. FRITZ László
2000 A közigazgatási választások eredményei. *Magyar Kisebbség*, VI, 4.sz.
- KRENNER Miklós
1995 *Az erdélyi út*. Haáz Rezső Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely.
- LÁSZLÓ Dezső
1997 *A kisebbségi élet ajándékai*. Minerva, Kolozsvár.
- MIKÓ Imre
1941 *Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. december 1-től 1940. augusztus 30-ig*. Studium Kiadó, Budapest.
- RÓNAI András
Erdély népességi viszonyai in <http://www.hbrf.org/magyarkisebbsseg/0204/m020409.html>
- NÁSTASĂ, Lucian – SALAT Levente
2003 *Maghiarii din România și etica minoritară*. Centrul de Resurse Pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj-Napoca.
- SAS Péter
1987 *Az erdélyi magyarság politikai szervezkedése*. Budapest.
- SCURTU, Ioan – BOAR, Liviu
1995 *Minoritățile naționale din România 1918–1925*. București.
- SCURTU, Ioan – BUZATU Gheorghe
1999 *Istoria Românilor în secolul XX. (1918–1948)*. Ed. Paideia, București.
- SULYOK István – FRITZ László
1930 *Erdélyi magyar évkönyv 1918–1929*. Juventus Kiadó, Kolozsvár.

Reprezentanța politică maghiară a Brașovului din perioada interbelică

(Rezumat)

Până la tratatul de la Trianon, doar o mică fracțiune, îndeosebi de intelectuali maghiari (printre care se aflau Károly Koós, Árpád Paál, István Zágoni) au adoptat calea implicării politice oficiale, prin participarea la scrutinul electoral din toamna anului 1919 și trimiterea a 12 reprezentanți în parlamentul României. După semnarea Tratatului organizarea și activitatea politică de partid a minorității maghiare a devenit o constantă până la instaurarea dictaturii regale în martie 1938. În perioada interbelică au fost organizate în total 11 alegeri parlamentare. Cu ocazia alegerilor din 1928. Béni Szabó, reprezentantul Partidului Maghiar din Județul Brașov devine deputat. El va fi singurul deputat brașovean maghiar care își duce mandatul până capăt. A fost reprezentantul micilor întreprinzători și meseriași care s-a luptat pentru drepturile atât al întreprinzătorilor și meseriașilor maghiari, cât și români, sași și evrei.

Hungarian political Representation of Brașov in the Interwar Period

(Abstract)

Up till the Trianon Treaty the only a small group of the Hungarian intellectuals from Transylvania choose to involve in the Romanian state politics. After the Treaty the Hungarian representation in the Romanian Parliament was constant, until the dictatorship of King Charles II of Romania. In the Interwar Period 11 elections were held in Romania. In 1928 Béni Szabó, the representant of the Hungarian Party from Brașov became deputy, and held his position until the prohibition of political parties in Romania. As a craftsman, Szabó also acted as the representant of the craftsmen and tradesmen in the Romanian Parliament, regardless to their nationality.